

AMNESTY INTERNATIONAL PUBLIC STATEMENT

۱۷ بهمن ۱۴۰۱ - ۶ فوریه ۲۰۲۳ شماره شناسه: MDE ۱۳/۶۴۱۸/۲۰۲۳

نقش دیپلمات‌های سابق جمهوری اسلامی ایران در سرپوش گذاشتن بر کشتار ۶۷

دیپلمات‌های سابق جمهوری اسلامی ایران در انکار کشتار تابستان ۱۳۶۷ و انتشار اطلاعات نادرست درباره آن نقش مهمی ایفا کرده‌اند و این اقدامات را در راستای سیاست جمهوری اسلامی ایران برای سرپوش گذاشتن بر کشتار ۱۳۶۷ در سطح بین‌المللی انجام دادند. این سرپوش‌گذاری نه تنها افراد متأثر از وقایع کشتار ۶۷ و جامعه را به طور کلی از حق دانستن حقیقت محروم کرده، بلکه به تقویت مصونیت، تشدید رنج بازماندگان و خانواده‌ها و تسهیل ارتکاب جرم ادامه‌دار ناپدیدسازی قهری و سایر جرائم بین‌المللی کمک کرده است.

بیانیه پیش رو مستندسازی‌های پیشین عفو بین‌الملل در خصوص موضوع سرپوش‌گذاری از سوی کادر دیپلماتیک را تکمیل می‌کند. عفو بین‌الملل این مستندسازی را پیش‌تر در گزارش سال ۲۰۱۸ خود با عنوان «اسرار به خون آغشته؛ کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» انجام داده است. این گزارش به جزئیات ناپدیدسازی قهری و اعدام فراقضایی و مخفیانه هزاران مخالف و دگراندیش سیاسی در زندان‌های ایران در فاصله مرداد و شهریور ۱۳۶۷ و مبارزه‌ی پر رنج بازماندگان و خانواده‌های کشته‌شدگان برای دستیابی به حقیقت و عدالت در طول سه دهه پرداخته است. از این گزارش، از این پس با عنوان اختصاری «اسرار به خون آغشته» یاد می‌شود.^۱ این گزارش نتیجه‌گیری کرد که مقامات جمهوری اسلامی ایران علیه مخالفان سیاسی و خانواده‌های آنها مرتکب جنایات علیه بشریت شده‌اند، جنایاتی شامل قتل، نابودسازی (extermination)، ناپدیدسازی قهری (enforced disappearance)، آزار و تعقیب (persecution)، شکنجه و سایر اعمال غیرانسانی (other inhumane acts). این گزارش تأکید کرد که جرم ناپدیدسازی قهری همچنان به شیوه و در ابعادی که جنایت علیه بشریت محسوب شود ادامه دارد چرا که مقامات جمهوری اسلامی ایران همچنان سرنوشت قربانیان و محل دفن پیکر آنها را پنهان نگاه داشته‌اند. این گزارش خواستار ایجاد یک سازوکار بین‌المللی شد که به مصونیت مسئولان این جنایات بین‌المللی از مجازات رسیدگی کرده و دستیابی بازماندگان و خانواده‌های کسانی که قهرآلود ناپدید و مخفیانه کشته شده‌اند را به حقیقت، عدالت و اقدامات جبرانی تضمین کند.

بیانیه حاضر نقش کلیدی که دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران در نقاط مختلف جهان در سرپوش گذاشتن بر کشتار داشته‌اند را تشریح می‌کند و تأکید می‌ورزد که اگرچه برخی دیپلمات‌ها داشتن هرگونه اطلاع مستقیم از کشتارها را انکار کرده‌اند، آن‌ها با وجود شواهد فزاینده‌ای که از مرداد ۱۳۶۷ شروع به ظهور کرد، به انکار کشتار، انتشار اطلاعات نادرست و مخالفت با تحقیقات بین‌المللی ادامه دادند. دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران در نقط مختلف جهان و مقامات دولتی در ایران در اظهارات مشابه و گاه کاملاً یکسانی گزارش‌ها در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی تابستان ۱۳۶۷ را به عنوان «تبلیغات کذب گروه‌های اپوزیسیون» رد می‌کردند و مرتباً به دروغ ادعا می‌کردند که اعدام‌های گزارش‌شده در واقع در جریان مقابله با حمله مسلحانه‌ی سازمان مجاهدین خلق ایران رخ داده‌اند.

مطابق مستندات گردآوری شده توسط عفو بین‌الملل، از جمله دیپلمات‌ها و مسئولان دولتی وقت که در این پنهان‌کاری نقش داشته‌اند افراد زیر هستند: **محمد جعفر محللاتی** (نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در نیویورک)، **سیروس ناصری** (نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در ژنو)، **محمدعلی موسوی** (کاردار جمهوری اسلامی ایران در اتاوا، کانادا)، **محمد مهدی آخوندزاده باستی**

^۱ عفو بین‌الملل، «اسرار به خون آغشته؛ کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» (شماره شناسه: MDE ۱۳/۹۴۲۱/۲۰۱۸)، ۴ دسامبر ۲۰۱۸، [amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/fa)

(کاردار جمهوری اسلامی ایران در لندن، بریتانیا)؛ **رئیس نیا** (نام نامشخص) (دبیر اول سفارت جمهوری اسلامی ایران در توکیو، ژاپن)؛ **عبدالله نوری** (وزیر کشور)؛ **علی اکبر ولایتی** (وزیر امور خارجه)؛ و **محمدحسین لواسانی و منوچهر متکی** (معاونان وزیر امور خارجه).

نماینده وقت جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در نیویورک، محمدجعفر محلاتی، نقش به ویژه فعالی در تلاش برای رد گزارش‌های معتبر گزارشگر ویژه وقت سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران و عفو بین الملل و تضعیف واکنش سازمان ملل ایفا کرد. به عنوان مثال، او در اواخر نوامبر و اوایل دسامبر ۱۹۸۸، تلاش‌هایی را برای جلوگیری از تصویب قطعنامه‌ای توسط مجمع عمومی سازمان ملل که در مورد اعدام‌های دسته جمعی ابراز نگرانی می‌کرد، انجام داد.

موضع عفو بین الملل این است که همه مقامات دیپلماتیک سابق که در سرپوش گذاشتن بر کشتار ۶۷ نقش داشتند و روایات دروغ حکومت درباره کشتار ۶۷ را تکرار کردند، فارغ از میزان آگاهی آنها از حقیقت، این وظیفه را دارند که طور کامل روشن کنند که دانسته‌های آن‌ها در مورد اعدام‌های جمعی سال ۱۳۶۷ چه بوده است، سیاست سرپوش گذاشتن به چه صورت برنامه‌ریزی و به اجرا گذاشته شد، چه دستورالعمل‌هایی برای ترویج روایت‌های کذب دریافت کرده بودند، چه کسانی این دستورالعمل‌ها را به آن‌ها دادند، به چه کسانی در پایتخت اتهامات جدی مطرح شده در گزارشات سازمان ملل و عفو بین الملل را منتقل کردند و چه پاسخ‌هایی دریافت کردند. مقامات دیپلماتیک سابق همچنین موظف هستند که با نهادهای قضایی و سازوکارهای غیرقضایی (مثل کمیسیون‌های حقیقت‌یاب) که متمرکز بر حقیقت‌یابی و دادخواهی باشند، همکاری کنند و در مقابل آن‌ها شهادت دهند. چنانچه زمانی اصل مصونیت دیپلماتیک مانع از انجام هر یک از اقدامات فوق گردد، دولت حاکم بر ایران باید مصونیت مربوطه را لغو کرده و اطمینان حاصل کند که هم قربانیان و هم کل جامعه ایران بتوانند به حق دانستن حقیقت دست یابند.

عفو بین الملل مکرراً اعلام کرده کسانی که در صدور فرمان، برنامه‌ریزی یا اجرای اعدام‌های فراقضایی تابستان ۱۳۶۷ و ناپدیدسازی‌های قهری ادامه‌دار نقش داشته و دارند، باید به خاطر جنایات گذشته و جاری علیه بشریت مورد تحقیق و پیگرد کیفری قرار گیرند. در راستای اصول تثبیت‌شده حقوق کیفری بین‌الملل در مورد مسئولیت مقامات مافوق، عفو بین الملل همچنین اعلام کرده مقامات مافوقی که می‌دانسته و یا باید می‌دانستند که افراد زیردست آن‌ها مرتکب جرمی شده یا در شرف ارتکاب جرم هستند، اما از اتخاذ تمام اقدامات معقول و ضروری در حدود اختیارات خود برای پیشگیری، سرکوب یا مجازات جرم خودداری کردند، باید تحت تحقیقات و محاکمه‌های کیفری قرار گیرند.

عفو بین الملل بارها تأکید کرده است که مصونیت از مجازات برای جنایات بین‌المللی، مانند جنایاتی که در جریان کشتار ۶۷ صورت گرفته است، به مقامات جمهوری اسلامی ایران جرأت بخشیده که بدون ترس از هر عقوبتی، به پایمال کردن حقوق بشر و ارتکاب قتل‌های دسته‌جمعی برای

دهه‌ها ادامه دهند.^۲ تازه‌ترین نمونه سرکوب خونین^۳ خیزش مردمی جاری در ایران توسط مقامات ایران است، خیزشی که در پی جان باختن مهسا/ژینا امینی در بازداشت گشت ارشاد در ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۲ (۲۵ شهریور ۱۴۰۱) و به دنبال انتشار گزارش‌هایی مبنی بر شکنجه و سایر بدرفتاری‌ها علیه وی آغاز شد.^۴

مطابق با الگوهای برجسته شده در این بیانیه عمومی و سایر گزارش‌های عفو بین‌الملل در رابطه با کشتار ۶۷،^۵ مقامات جمهوری اسلامی ایران امروز بار دیگر به دنبال انکار و سرپوش گذاشتن بر حقیقت از طریق مجموعه‌ای از شیوه‌های غیرقانونی از جمله ارباب بازماندگان و بستگان کشته‌شدگان، اعمال محدودیت در مورد مراسم تدفین و یادبود، از بین بردن شواهد و ایجاد اختلال در شبکه‌های ارتباطی هستند.^۶ پیش از نشست ویژه شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در مورد ایران در ۲۶ نوامبر ۲۰۲۲ و نشست غیررسمی اعضای شورای امنیت سازمان ملل متحد در ۲ نوامبر ۲۰۲۲، دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران - مانند اسلاف خود در حدود ۳۵ سال پیش - تلاش کردند واکنش بین‌المللی به جنایات صورت گرفته در جریان سرکوب مرگبار اعتراضات را تضعیف کنند و با درخواست‌ها برای تحقیقات بین‌المللی مخالفت کنند.^۷

^۲ عفو بین‌الملل، «Iran: International action needed to break authorities' cycle of protest bloodshed» (شناسه: MDE 13/3546/2021)، ۲۰ ژانویه ۲۰۲۱، [amnesty.org/en/documents/mde13/3546/2021/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/3546/2021/en)؛ Ebrahimi: Iran: Presidency of Ebrahim Raisi a grim reminder of the crisis of impunity» (شناسه: MDE 13/4314/2021)، ۱۹ ژوئن ۲۰۲۱، [amnesty.org/en/documents/mde13/4314/2021/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/4314/2021/en)؛ «Iran: A decade of deaths in custody unpunished amid systemic impunity for torture» (شناسه: MDE 13/2308/2022)، ۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-a-decade-of-deaths-in-custody-unpunished-amid-systemic-impunity-for-torture](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-a-decade-of-deaths-in-custody-unpunished-amid-systemic-impunity-for-torture)؛ «Iran: ailing prisoners left to die amid crisis of impunity for fatal denial of medical care» (شناسه: MDE 13/2308/2022)، ۱۲ آوریل ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/04/iran-ailing-prisoners-left-to-die-amid-crisis-of-impunity-for-fatal-denial-of-medical-care](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/04/iran-ailing-prisoners-left-to-die-amid-crisis-of-impunity-for-fatal-denial-of-medical-care)؛ «Iran: Details of 321 deaths in crackdown on November 2019 protests» (شناسه: MDE 13/5789/2022)، ۲۹ ژوئیه ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/documents/mde13/2308/2022/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/2308/2022/en)؛ «Iran: They are shooting brazenly: Iran's militarized response to May 2022 protests» (شناسه: MDE 13/5789/2022)، ۳ آگوست ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/documents/mde13/5789/2022/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/5789/2022/en)؛ «Iran: Walls erected around graves of massacre victims show urgent need for international investigation» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۱۳ سپتامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-walls-erected-around-graves-of-massacre-victims-show-urgent-need-for-international-investigation](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-walls-erected-around-graves-of-massacre-victims-show-urgent-need-for-international-investigation)؛ «Iran: Deadly crackdown on protests against Mahsa Amini's death in custody needs urgent global action» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۲۱ سپتامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-deadly-crackdown-on-protests-against-mahsa-aminis-death-in-custody-needs-urgent-global-action](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-deadly-crackdown-on-protests-against-mahsa-aminis-death-in-custody-needs-urgent-global-action)؛ «Iran: Leaked documents reveal top-level orders to armed forces to 'mercilessly confront' protesters» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-leaked-documents-reveal-top-level-orders-to-armed-forces-to-mercilessly-confront-protesters](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/09/iran-leaked-documents-reveal-top-level-orders-to-armed-forces-to-mercilessly-confront-protesters)؛ «Iran: At least 82 Baluchi protesters and bystanders killed in bloody crackdown» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۱۶ اکتبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-at-least-82-baluchi-protesters-and-bystanders-killed-in-bloody-crackdown](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-at-least-82-baluchi-protesters-and-bystanders-killed-in-bloody-crackdown)؛ «Iran: UN must act urgently after authorities unlawfully kill eight protesters in less than 24 hours» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۲۷ اکتبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-un-must-act-urgently-after-authorities-unlawfully-kill-eight-protesters-in-less-than-24-hours](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-un-must-act-urgently-after-authorities-unlawfully-kill-eight-protesters-in-less-than-24-hours)؛ «Iran: Urgent international action needed to stop mass killings of Baluchi protesters» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۱۰ نوامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-swift-action-by-un-human-rights-council-essential-after-latest-horrifying-protester-killings](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-swift-action-by-un-human-rights-council-essential-after-latest-horrifying-protester-killings)؛ «Iran: Killings of children during youthful anti-establishment protests» (شناسه: MDE 13/6104/2022)، ۲۲ نوامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-swift-action-by-un-human-rights-council-essential-after-latest-horrifying-protester-killings](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-swift-action-by-un-human-rights-council-essential-after-latest-horrifying-protester-killings)؛ «Iran: Urgent international action needed to ensure accountability for Mahsa Amini's death in custody» (شناسه: MDE 13/6060/2022)، ۲۷ سپتامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/documents/mde13/6060/2022/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/6060/2022/en)؛ «Iran: World turning blind eye to crisis of mass enforced disappearance» (شناسه: MDE 13/6060/2022)، ۲۸ آگوست ۲۰۱۹، [amnesty.org/en/latest/news/2019/08/iran-world-turning-blind-eye-to-crisis-of-mass-enforced-disappearance](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/08/iran-world-turning-blind-eye-to-crisis-of-mass-enforced-disappearance)؛ «Iran's 1988 massacres: Authorities violating torture prohibition through cruel treatment of victims' families» (شناسه: MDE 13/0815/2019)، ۲۶ ژوئن ۲۰۱۹، [amnesty.org/en/latest/news/2019/06/irans-1988-massacres-authorities-violating-torture-prohibition-through-cruel-treatment-of-victims-families](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/06/irans-1988-massacres-authorities-violating-torture-prohibition-through-cruel-treatment-of-victims-families)؛ «Iran: Shocking statements by senior official highlight impunity for 1988 prison massacre» (شناسه: MDE 13/0815/2019)، ۳۰ ژوئیه ۲۰۱۹، [amnesty.org/en/documents/mde13/0815/2019/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/0815/2019/en)؛ «Iran: New evidence reveals deliberate desecration and destruction of multiple mass gravesites» (شناسه: MDE 13/0815/2019)، ۳۰ آوریل ۲۰۱۸، [amnesty.org/en/latest/news/2018/04/iran-new-evidence-reveals-deliberate-desecration-and-destruction-of-multiple-mass-gravesites](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/04/iran-new-evidence-reveals-deliberate-desecration-and-destruction-of-multiple-mass-gravesites)؛ «Iran: Authorities covering up their crimes of child killings by coercing families into silence» (شناسه: MDE 13/0815/2019)، ۹ دسامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/12/iran-authorities-covering-up-their-crimes-of-child-killings-by-coercing-families-into-silence](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/12/iran-authorities-covering-up-their-crimes-of-child-killings-by-coercing-families-into-silence)؛ «Iran: Landmark UN fact-finding mission marks long-awaited turning point in tackling systematic impunity» (شناسه: MDE 13/0815/2019)، ۲۴ نوامبر ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-landmark-un-fact-finding-mission-marks-long-awaited-turning-point-in-tackling-systematic-impunity](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/11/iran-landmark-un-fact-finding-mission-marks-long-awaited-turning-point-in-tackling-systematic-impunity)

۱. سرپوش گذاشتن بر اعدام‌ها در سطح بین‌المللی

از ۲۵ مرداد ۱۳۷۸ (۱۶ اوت ۱۹۸۸)، گزارش‌های متعددی توسط گزارشگران ویژه سازمان ملل، سازمان‌های حقوق بشری و رسانه‌های خبری متعددی منتشر شدند و نامه‌ها و درخواست‌های زیادی توسط فعالان عفو بین‌الملل، نمایندگان پارلمان‌ها، فعالان کارگری و سایر اشخاص به مقامات جمهوری اسلامی ایران ارسال شدند که درباره وقوع اعدام‌های دسته‌جمعی در سراسر ایران هشدار می‌دادند. عفو بین‌الملل گاهشماری را درباره این واکنش‌ها تهیه کرده که به پیوست این گزارش ضمیمه شده است و دوره زمانی مرداد تا دی ۱۳۶۷ (اوت ۱۹۸۸ تا ژانویه ۱۹۸۹) را پوشش می‌دهد. همانطور که در گزارش «اسرار به خون آغشته» مستند شده، پاسخ مقامات دولتی و دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران در نقطه مختلف جهان به این همه انکار و تکذیب بود.

اظهارات مقامات دولتی و دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران به گزارشگران ویژه سازمان ملل، مقامات کشورها، نمایندگان عفو بین‌الملل و رسانه‌ها در مقطع ناپدیدسازی و کشتار زندانیان و در ماه‌های پس از آن نشان از یک استراتژی کاملاً هماهنگ شده دارد که توسط دولت جمهوری اسلامی ایران برنامه‌ریزی شده و از سوی نمایندگان در نقاط مختلف جهان به اجرا گذاشته شده تا کشتار را انکار کنند، اطلاعات نادرست ترویج دهند و مانع از شکل‌گیری یک برخورد بین‌المللی موثر با جنایات صورت گرفته شوند.

دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران در نقطه مختلف جهان و مقامات دولتی در ایران اظهارات مشابه و گاه کاملاً یکسانی ارائه می‌کردند تا پیوسته گزارش‌ها در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی تابستان ۱۳۶۷ را به عنوان «تبلیغات کذب گروه‌های اپوزیسیون» رد کنند. آن‌ها همچنین مرتباً به دروغ ادعا می‌کردند که اعدام‌های گزارش شده در واقع در جریان مقابله با حمله مسلحانه‌ی سازمان مجاهدین خلق ایران رخ داده‌اند یا مشمول آن دسته از اعضای سازمان مجاهدین خلق ایران شده که به دلیل مشارکت در این حمله محاکمه و اعدام شده‌اند.

برخی از نمونه‌های قابل توجه تکذیب‌های دیپلمات‌های وقت جمهوری اسلامی ایران عبارتند از:

- **محمدجعفر محلاتی**، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد، بارها گزارش‌های پر جزئیات درباره اعدام‌های دسته‌جمعی را «ادعاهای دروغین و شواهد جعلی ساخته‌وپرداخته گروه‌های تروریستی» خواند و عامدانه این اعدام‌ها را «کشته‌شدگان در میدان نبرد نظامی» جلوه داد و به نمایندگی از دولت مطبوعش، ویدئوها و اسناد دیگری برای دفاع از ادعاهای ساختگی‌اش به سازمان ملل متحد ارائه کرد.^۸
- در جریان دیدار با نمایندگان سازمان عفو بین‌الملل در سفارت جمهوری اسلامی ایران در اتاوا، کانادا، در ۱ دی ۱۳۶۷ (۲۲ دسامبر ۱۹۸۸)، کاردار سفارت **محمدعلی موسوی** گفت: «تنها اعدام‌هایی که انجام شده، موارد کشتن به قصد دفاع از خود و در جریان برخورد با حمله مرداد ماه سازمان مجاهدین صورت بوده است.» این دیپلمات افزود که سازمان عفو بین‌الملل به شکل غیرمنصفانه تحت تأثیر تصویر منفی که سازمان‌هایی مانند مجاهدین خلق و دیگر رسانه‌ها از ایران ساخته‌اند، قرار گرفته است.^۹

^۸ رجوع کنید به بخش دوم این گزارش در پایین یا عفو بین‌الملل، «اسرار به خون آغشته: کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» (شماره شناسه: MDE ۱۳/۹۴۲۱/۲۰۱۸)، ۴ دسامبر ۲۰۱۸، [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۹۴۲۱/۲۰۱۸/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۹۴۲۱/۲۰۱۸/fa)

^۹ سند این دیدار در آرشیو عفو بین‌الملل نگهداری می‌شود.

- در جریان دیدار با نمایندگان سازمان عفو بین‌الملل، کاردار سفارت جمهوری اسلامی ایران در اسلو، نروژ، در تاریخ ۲ دی ۱۳۶۷ (۲۳ دسامبر ۱۹۸۸) وقوع هرگونه «قتل‌عام» در ایران از زمان انقلاب ۱۳۵۷ را رد کرد، اما به وجود «ده‌ها هزار تروریست» در ایران اشاره کرد و گفت که دولت موظف است از مردم «دفاع» کند.^{۱۰}
- در مصاحبه‌ای با سرویس جهانی بی‌بی‌سی در آذر ۱۳۶۷ (دسامبر ۱۹۸۸)، **محمد مهدی آخوندزاده بستی**، کاردار سفارت جمهوری اسلامی ایران در لندن، در مورد گزارش‌هایی که عفو بین‌الملل دربارهٔ اعدام‌های دسته‌جمعی منتشر کرده بود مورد سوال قرار گرفت. وی پاسخ داد که «این ادعاها صرفاً برای آسیب‌رساندن به تلاش‌های صادقانه و جدی ایران برای برقراری صلح و آرامش در منطقه است». ^{۱۱} خبرنگار بی‌بی‌سی متعاقباً از او پرسید که آیا می‌خواهد بگوید که این گزارش‌ها «ساختگی» هستند. او پاسخ داد: «آنها [عفو بین‌الملل] نه با سفارت ایران در لندن، و نه با دولت تماس داشتند. پس از آتش‌بس، برخی از مخالفان با دشمن همسو شدند و به داخل کشور نفوذ کردند، برخی اسیر و محاکمه شدند. این افراد به صورت عادلانه محاکمه شدند... و به دست عدالت سپرده شدند.»^{۱۲}
- **محمد مهدی آخوندزاده بستی**، کاردار سفارت ایران در لندن، در مقاله‌ای که توسط روزنامه انگلیسی‌زبان وابسته به دولت «تهران تایمز» در دسامبر ۱۹۸۸ یا ژانویه ۱۹۸۹ (آذر یا دی ۱۳۶۷) منتشر شد همچنین گفت که هیچ مبنایی برای «اتهامات عجیب» عفو بین‌الملل وجود ندارد. در این مقاله ادعا شده بود که اطلاعات عفو بین‌الملل عمدتاً مبتنی بر «تبلیغات کذب گروه‌های اپوزیسیون» بوده است.^{۱۳}
- در دیدار با نمایندگان عفو بین‌الملل در سفارت ایران در توکیو، ژاپن، در ۳ مارس ۱۹۸۹، دبیر اول سفارت به نام **رئیس‌نیا**، نگرانی خود را از این که اطلاعات مربوط به اعدام‌های دسته‌جمعی «ممکن است منحصر از کشورهای بلوک غرب به دست آمده باشد» ابراز کرد و گفت «همیشه در اطلاعات به دست آمده از طریق کشورهای غربی اشتباهاتی وجود دارد.»^{۱۴}
- در جریان چهل و پنجمین اجلاس کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد در ۱۵ اسفند ۱۳۶۷ (۶ مارس ۱۹۸۹)، **سیروس ناصری**، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در ژنو، گزارش تکمیلی گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران که در ژانویه ۱۹۸۹ درباره اعدام‌های دسته‌جمعی منتشر شده بود را رد کرد. در این گزارش «فهرستی از افراد اعدام‌شده در نیمه دوم سال ۱۹۸۸»^{۱۵} آمده بود و اشاره شده بود که «به احتمال زیاد چندین هزار قربانی وجود داشته است.»^{۱۶} سیروس ناصری مدعی شد که «۱۴۰ نام موجود در فهرست ساختگی هستند، چرا که اسامی کسانی که گفته می‌شود اعدام شده‌اند در دفاتر اسناد رسمی زندان‌ها، بیمارستان‌ها و حتی گورستان‌های مورد تحقیق قرار گرفته ثبت نشده‌اند. این واقعیت حاکی از آن است که آن افراد اعدام نشده، بلکه در جریان حمله نظامی به خاک ایران در تیرماه ۱۳۶۷ در میدان جنگ جان باخته‌اند.»^{۱۷}

^{۱۰} سند و مدرک این دیدار توسط عفو بین‌الملل نگهداری می‌شود. نام کاردار ثبت نشده است.

^{۱۱} متن پیاده شده این مصاحبه رادیویی توسط عفو بین‌الملل آرشیو شده است.

^{۱۲} متن پیاده شده این مصاحبه رادیویی توسط عفو بین‌الملل آرشیو شده است.

^{۱۳} عفو بین‌الملل در یک سند داخلی که در ۶ ژانویه ۱۹۸۹ برای هماهنگ‌کنندگان یک کمپین ارسال کرد، به این مصاحبه اشاره کرده است. این سند در آرشیو عفو بین‌الملل موجود است.

^{۱۴} سند این دیدار توسط عفو بین‌الملل نگهداری می‌شود. نام دبیر اول سفارت ثبت نشده است.

^{۱۵} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۴/۶۲۰، digitallibrary.un.org/record/۸۱۳۶۰?ln=en، پاراگراف ۵۹.

^{۱۶} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the human rights situation in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، digitallibrary.un.org/record/۵۵۴۶۵?ln=en، پاراگراف ۱۶.

^{۱۷} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۴/۶۲۰، digitallibrary.un.org/record/۸۱۳۶۰?ln=en، پاراگراف ۵۹.

- در نامه‌ای به نماینده ویژه سازمان ملل متحد در تاریخ ۲۶ ژوئن ۱۹۸۹ **محمدحسین لواسانی**، معاون وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، اعلام کرد «جمهوری اسلامی ایران نمی‌تواند و نمی‌خواهد خود را متعهد به پاسخگویی به اتهاماتی کند که سرمنشاء آن برخی گروه‌های تروریستی و خائن‌ان زمان جنگ است» و در ادامه فهرست اعدام‌شدگان ضمیمه گزارش ژانویه ۱۹۸۹ گزارشگر ویژه را به عنوان فهرستی که «به راحتی می‌تواند توسط هر گروه مخالفی تهیه شود» رد کرد.^{۱۸} در ادامه این نامه آمده است که «از مجموع فهرست اعدام‌شدگان تهران، ۱۴۰ نام جعلی‌اند و عملاً وجود خارجی ندارند که به وضوح نادرست بودن اطلاعات منتقل‌شده توسط گروه‌های تروریستی که برای رسیدن به اهداف سیاسی‌شان ساخته شده را می‌رساند».^{۱۹}

- در دیدار با گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در ۲۳ مهر ۱۳۶۹ (۱۵ اکتبر ۱۹۹۰)، **منوچهر متکی**، معاون وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران فهرستی را ارائه کرد که «اطلاعات رسمی دولت در مورد ادعای اعدام ۳۶۲۰ نفر آن طور که در گزارش‌های مختلف گزارشگر ویژه» در فاصله اکتبر ۱۹۸۸ و فوریه ۱۹۹۰ ذکر شده را ارائه می‌کند. این پاسخ رسمی حتی یک مورد اعدام صورت‌گرفته در سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) را تایید نکرد.^{۲۰} مقامات ادعا کردند که «هویت ۲۱۰۹ نفر از کسانی که گفته می‌شود اعدام شده‌اند قابل شناسایی نیست». در مورد ۱۵۱۱ نفر باقیمانده، آنها پاسخ‌های مبهمی دادند که شامل ادعای زنده بودن این قربانیان اعدام و «تحصیل در دانشگاه‌های ایران»، «کار در سازمان‌های مختلف جمهوری اسلامی» یا «تحصیل در خارج از کشور» بود. همچنین ادعا شد بعضی از آنها «به دلایل طبیعی» یا «طی درگیری‌های خیابانی و درگیری با نیروهای مرزی» کشته شده‌اند یا آنها «در مبارزه با دشمنان انقلاب به شهادت رسیده‌اند» یا این که «از زندان آزاد شده‌اند» و یا حتی «هرگز دستگیر نشده‌اند». هم‌چنین ادعا شد آنها «برای دریافت پناهندگی به کشورهای خارجی رفته‌اند» یا این که «به عنوان اسیر جنگی در عراق زندانی‌اند».^{۲۱}

این تکذیب‌های نادرست مشابه آن دسته انکارهایی است که مقامات وقت جمهوری اسلامی در داخل کشور در همان مقطع ابراز می‌کردند. به عنوان مثال:

- **علی اکبر هاشمی رفسنجانی**، رئیس وقت مجلس، در مصاحبه‌ای که از رادیو تهران در ۲۴ بهمن ۱۳۶۷ (۱۳ فوریه ۱۹۸۹) پخش شد، اظهار داشت که در پی حمله مسلحان سازمان مجاهدین خلق ایران، عده‌ای به جرم مشارکت یا همکاری با این نیروی متجاوز اعدام شدند. وی افزود که هزاران نفر از هواداران مجاهدین خلق که گزارش شده اعدام شده‌اند، در واقع در جریان حمله کشته یا اسیر شده‌اند و مجاهدین خلق در تلاش هستند تا با معرفی نام کشته‌شدگان به عنوان اعدامی، تلفات خود را پنهان کنند.^{۲۲}

- **خاطرات روزانه روزانه علی اکبر هاشمی رفسنجانی** که در سال ۱۳۸۹ منتشر شدند، حاکی از آن است که وی در دیداری که او و **علی اکبر ولایتی**، وزیر امور خارجه وقت جمهوری اسلامی ایران، با رولان دوما، وزیر امور خارجه وقت فرانسه، در ۱۶ بهمن ۱۳۶۷ (۵ فوریه ۱۹۸۹) داشته، همین ادعا را تکرار کرده است. در خاطرات روزانه آمده است که در این دیدار «ما [علی اکبر هاشمی رفسنجانی و

^{۱۸} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۴/۶۲۰، digitallibrary.un.org/record/۸۱۳۶۰?In=en، پاراگراف ۶.

^{۱۹} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۴/۶۲۰، digitallibrary.un.org/record/۸۱۳۶۰?In=en، پاراگراف ۶. فهرست ضمیمه گزارش ژانویه ۱۹۸۹ نماینده ویژه سازمان ملل شامل اسامی ۱۰۸۴ فرد می‌شود که «گفته می‌شود در جمهوری اسلامی ایران در فاصله بین ژوئیه تا دسامبر ۱۹۸۸ اعدام شده‌اند» و اشاره شده است که «به احتمال زیاد چندین هزار قربانی [دیگر] وجود دارد». مقامات ایرانی ادعا کردند که در فهرست قربانیان اعدام منتشر شده «۱۴۰ نام جعلی» وجود دارد، اما درباره سرنوشت و محل نگهداری ۹۴۴ نفر دیگر که نامشان در ضمیمه گزارش نماینده ویژه سازمان ملل آمده بود اظهار نظری نکردند.

^{۲۰} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۶ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۵/۶۹۷، digitallibrary.un.org/record/۱۰۲۶۶۸?In=en، پاراگراف ۲۲۰.

^{۲۱} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۶ نوامبر ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، A/۴۵/۶۹۷، digitallibrary.un.org/record/۱۰۲۶۶۸?In=en، ضمیمه ۷، صفحه ۹۴.

^{۲۲} عفو بین‌الملل، Iran: Over ۹۰۰ executions announced in five months، (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۱۹/۸۹)، ۱۹ ژوئن ۱۹۸۹، amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۱۹/۱۹۸۹/en

علی اکبر ولایتی^{۲۳} گفتیم ... منافقین که افراد خودشان را در مرصاد از دست داده‌اند، برای توجیه اشتباه خود، مسئله اعدام‌ها را بزرگ کرده‌اند که تلفات خودشان را که عمدتاً زندانی‌های سابق، آنها را که پس از آزادی از زندان به عراق رفته و در این عملیات کشته شده‌اند، توجیه نمایند.^{۲۴}

- در مصاحبه‌ای با خبرنگار تلویزیون فرانسه در اواخر سال ۱۹۸۸ یا اوایل سال ۱۹۸۹ (آذر یا دی ۱۳۶۷) از علی اکبر هاشمی رفسنجانی در مورد گزارش‌های سازمان عفو بین‌الملل در مورد اعدام هزاران نفر از مرداد ماه ۱۳۶۷ پرسیده شد.^{۲۴} او چنین پاسخ داد: «این هم از همان سری تبلیغات مغرضانه‌ای است که علیه ما می‌شود و ما معتقدیم که این سازمان عفو بین‌الملل و بعضی از مراکز دیگر تحت تأثیر دشمنان ما حرکت می‌کنند. آن چه این جا واقع شده این است که ... حدود چهار پنج هزار نفر از اعضای سازمان مجاهدین خلق^{۲۵}، از عراق با همه ی امکانات شان آمدند و خیلی کم توانستند [به عراق] برگردند. چنین تلفاتی برای یک سازمان چریکی که در خارج از کشور با زحمت نیرو جمع کرده قابل تحمل نیست و باید هواداران خود را قانع بکند. لذا، این ها برای توجیه تلفات سنگین خودشان مسئله‌ی اعدام های وسیع را مطرح کردند تا آنهایی را که در این درگیری جاها لانه از دست داده بودند به اسم اعدامی‌های تلخی قلمداد بکنند.»

- در ۲۲ آذر ۱۳۶۷ (۱۳ دسامبر ۱۹۸۸)، تلویزیون ملی اتریش با نام Österreichischer Rundfunk اظهارات میرحسین موسوی، نخست وزیر وقت جمهوری اسلامی ایران، را تحت عنوان پاسخ‌های او به «اتهامات اعدام» پخش کرد. میرحسین موسوی گفت: «یکی از مواردی که به ما ایراد گرفته شده است، در رابطه با همین عملیات مرصاد است. در این عملیات عده‌ای از مجاهدین، که ما به آنها می‌گوییم منافقین به خاطر اینکه سیاست‌های دورویانه دارند، به مردمشان دروغ می‌گویند، به خاطر اینکه در داخل کشور ما به قتل و غارت‌های زیادی دست زدند، و دست در دست صدام گذاشتند و حمله کردند که باختران را بگیرند و به سمت تهران بیایند. آنها نقشه‌هایی برای کشتار داشتند. خب ما آنها را سرکوب می‌کنیم. ما چه کار می‌کردیم؟ آیا دروازه های شهرهایمان را بر روی آنها باز می‌کردیم؟ تهران را دروازه هایش را باز می‌کردیم که بیایند به اصطلاح آنجا حضور پیدا کنند، آدم بکشند؟ ما در این زمینه‌ها هیچ نوع گذشتی نداریم و نظام ما به خودش حق نمی‌دهد که از خودش دفاع نکند و برخورد قاطع نداشته باشد.»^{۲۵}

- عبدالله نوری، وزیر کشور وقت، در دیدار با گزارشگر ویژه سازمان ملل درباره وضعیت حقوق بشر در ایران در تهران در ۴ بهمن ۱۳۶۸ (۲۴ ژانویه ۱۹۹۰)، موضوع اعدام‌های دسته‌جمعی را تکذیب کرد و بار دیگر مدعی شد که گزارش‌های مربوط به کشتار دسته‌جمعی یک کمپین تبلیغاتی است که توسط سازمان مجاهدین خلق به منظور پنهان کردن تلفات در میدان نبرد راه انداخته شده است: «به منظور پنهان کردن شکست متجاوزان، کارزاری در خارج از کشور سازماندهی شده که ادعا می‌کند مهاجمانی که در میدان نبرد اسیر شده‌اند، به‌همراه اعضای زندانی همان گروه به‌طور دسته‌جمعی اعدام شده‌اند».^{۲۶}

^{۲۳} علی اکبر هاشمی رفسنجانی، «خاطرات روزانه آیت‌الله هاشمی رفسنجانی / سال ۱۳۶۷ / کتاب «پایان دفاع، آغاز بازسازی»، ۱۳۸۹. این خاطرات همچنین به صورت آنلاین قابل دسترس است در مرکز اسناد آیت الله هاشمی رفسنجانی، «کشته شدن یک تبعه فرانسوی در مرصاد *** جبران شکست مرصاد با خبر "اعدام‌ها"»، ۱۶ بهمن ۱۳۶۷، bit.ly/۳TzhMdk

^{۲۴} تاریخ دقیق این مصاحبه رفسنجانی روشن نیست. چکیده‌ای از این مصاحبه توسط چندین رسانه دولتی در سال ۱۳۹۶ نقل شده است. به عنوان مثال رجوع کنید به وبسایت هابیلیان، «پاسخ‌های جالب آیت‌الله هاشمی رفسنجانی به خبرنگار فرانسوی درباره ماجرای ۶۷»، ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۶، bit.ly/۳B۶۹J۷۰

^{۲۵} آپارات، «دفاع میرحسین موسوی از اعدام منافقین در سال ۶۷»، apararat.com/v/RasiP. همچنین رجوع کنید به عفو بین‌الملل، Q&A on involvement of Iran's former prime minister in denial and distortion campaign surrounding ۱۹۸۸ prison massacres (شماره شناسه: MDE ۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰)، ۹ سپتامبر ۲۰۲۰، amnesty.org/en/documents/mde/۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/en

^{۲۶} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the human rights situation in the Islamic Republic of Iran، ۱۲ فوریه ۱۹۹۰، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۹۰/۲۴. digitalibrary.un.org/record/۸۵۴۶۴. پاراگراف ۱۱۹.

۲. تلاش‌های حکومتی برای تضعیف واکنش بین‌المللی در مواجهه با شواهد کشتار

استراتژی بین‌المللی دولت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر انکار و ترویج اطلاعات غلط با وجود شواهد فزاینده مبنی بر وقوع کشتار هم‌چنان ادامه پیدا کرد. محمدجعفر محلاتی، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک، در این میان در تخطئه گزارش‌های معتبر گزارشگر ویژه سازمان ملل و عفو بین‌الملل برای تضعیف واکنش سازمان ملل نقشی ویژه بازی کرد.

۲.۱ انکار و ارائه اطلاعات غلط در پی انتشار گزارش‌های مقدماتی گزارشگر ویژه سازمان ملل در مهر ۱۳۶۷

در ۲۱ مهر ۱۳۶۷ (۱۳ اکتبر ۱۹۹۸)، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران گزارشی مقدماتی درباره اعدام‌های دسته‌جمعی تهیه کرد که در آن آمده است:

«طبق اطلاعات دریافت‌شده توسط گزارشگر ویژه در سپتامبر ۱۹۸۸، تعداد زیادی از زندانیان، اعضای گروه‌های مخالف، در ماه‌های ژوئیه، اوت و اوایل سپتامبر ۱۹۸۸ اعدام شده‌اند. گزارش شده است که اکثر اعدام‌شده‌ها از اعضای سازمان مجاهدین خلق بوده‌اند، اما حدود ۲۰ نفر از هواداران دیگر گروه‌های اپوزیسیون، مانند حزب توده و سازمان فدائیان خلق ایران (اکثریت) نیز اعدام شده‌اند.»^{۲۷}

این گزارش مقدماتی به طور خاص به اخبار رسیده متعددی اشاره داشت که در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی در زندان‌های مختلف ایران در اواخر ژوئیه و اوایل اوت ۱۹۸۸ هشدار می‌دادند. به عنوان مثال، در این گزارش آمده است:

«در ۲۶ آگوست ۱۹۸۸ (۴ شهریور ۱۳۶۷) ادعایی [دریافت] شد مبنی بر اینکه در ۲۸ جولای ۱۳۸۸ (۶ مرداد ۱۳۶۷)، ۲۰۰ نفر از زندانیان سیاسی هوادار سازمان مجاهدین در سالن مرکزی زندان اوین قتل‌عام شده‌اند. همچنین ادعا شد که از ۱۴ تا ۱۶ آگوست ۱۹۸۸ (۲۳ تا ۲۵ مرداد ۱۳۶۷)، جسد ۸۶۰ "زندانی سیاسی اعدام‌شده" از زندان اوین تهران به قبرستان بهشت زهرا منتقل شده است... علاوه بر این، حدود ۸۰ نفر از اعضای سازمان مجاهدین خلق که اکثراً در حال گذراندن دوره‌ی حبس خود بوده یا زندانیان سابق محسوب می‌شدند ظاهراً در اوایل آگوست ۱۹۸۸ (مرداد ۱۳۶۷) در شهرهای مشهد، کرمانشاه، اراک و ورامین و در زندان‌های اوین، شیراز و ملایر اعدام شدند.»^{۲۸}

این گزارش مقدماتی همچنین نگرانی‌هایی را در مورد «اخباری مبنی بر تعلیق کلیه ملاقات‌های خانوادگی با زندانیان سیاسی در زندان اوین و چند بازداشتگاه دیگر از آگوست ۱۹۸۸ (مرداد ۱۳۶۷) به این سو» ابراز نمود.^{۲۹}

گزارش بعدی گزارشگر ویژه به تاریخ ژانویه ۱۹۸۹ حاکی از آن است که وی پس از انتشار گزارش مقدماتی خود در اکتبر ۱۹۸۸، دو بار با محمدجعفر محلاتی، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در نیویورک دیدار کرد. گزارشگر ویژه گزارش داده که در اولین جلسه در ۲۹ آبان ۱۳۶۷ (۲۰ نوامبر ۱۹۸۸)، محمدجعفر محلاتی چنین ابراز کرده که تا پایان سال ۱۹۸۸، تعهد دولت جمهوری اسلامی ایران

^{۲۷} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد، A/۴۳/۷۰۵، digitalibrary.un.org/record/۴۹۹۳۵?In=en، پاراگراف ۴۷.

^{۲۸} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد، A/۴۳/۷۰۵، digitalibrary.un.org/record/۴۹۹۳۵?In=en، پاراگراف ۴۸.

^{۲۹} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Interim report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد، A/۴۳/۷۰۵، digitalibrary.un.org/record/۴۹۹۳۵?In=en، پاراگراف ۵۱.

نسبت به همکاری همه‌جانبه با گزارشگر ویژه را اعلام خواهد کرد به شرط آنکه با حامیان دیگر در زمان مناسب توافقی حاصل شود.^{۳۰} در ملاقات دوم در ۸ آذر ۱۳۶۷ (۲۹ نوامبر ۱۹۸۸)، محمدجعفر محلاتی همه گزارشات در مورد اعدام‌ها را انکار کرده است:

«نماینده دائمی [محمدجعفر محلاتی] خاطر نشان کرد که خیلی از کشتارها در واقع در میدان جنگ و در شرایط جنگی بعد از حمله سازمان موسوم به ارتش آزادیبخش ملی [سازمان مجاهدین خلق] به جمهوری اسلامی ایران رخ داده است. نماینده دائم یک نوار ویدئویی تولید شده توسط ارتش آزادیبخش ملی را به نماینده ویژه نشان داد و از آن به عنوان یک کار سیاسی و تبلیغاتی یاد کرده و یادآور شد که فیلم‌هایی از آن دست به طور مرتب توسط مقر ارتش آزادیبخش ملی از خاک عراق در ایران پخش می‌شوند. او گفت که این واقعیت به خودی خود اطلاعات ارائه شده توسط آن سازمان به گزارشگر ویژه را بی‌اعتبار می‌کند.»^{۳۱}

گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران افزود محمدجعفر محلاتی از «گزارشگر ویژه درخواست کرده است که این فیلم را در میان اسنادی که دولت ایران به وی تحویل داده است، قرار دهد».^{۳۲} بر اساس این درخواست، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در گزارش ژانویه ۱۹۸۹ خود، محتوای ویدئو را به صورت زیر خلاصه کرد:

«فیلم‌های ویدئویی گردآوری شده یک عملیات نظامی مهم که از پایگاه‌های واقع در عراق در ژوئیه ۱۹۸۸ آغاز شد را نشان می‌دهند. نام رمز عملیات "فروغ جاودان" بود و به عنوان "مرحله جدید ارتش آزادیبخش ملی" شناخته شد. در جریان آن عملیات، ارتش آزادیبخش ملی ظاهراً حداقل ۱۵۰ کیلومتر به داخل خاک جمهوری اسلامی ایران نفوذ کرد. ارتش آزادیبخش ملی مدعی شد که چندین پادگان نظامی را به تصرف خود درآورده است... ارتش آزادیبخش ملی همچنین مدعی شد که ۴۰۰۰۰ نفر از نیروهای نظامی ایران را کشته است. پس از موفقیت‌های اولیه، این پیش‌روی متوقف و در نهایت سرکوب شد.»^{۳۳}

۲.۲ انکار و ارائه اطلاعات غلط پیش و پس از صدور قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد

در ۱۲ آذر ۱۳۶۷ (۳ دسامبر ۱۹۸۸)، درست قبل از تصویب قطعنامه‌ای در مجمع عمومی سازمان ملل متحد که در آن «نگرانی شدید» درباره «موج دوباره اعدام‌ها در فاصله ژوئیه تا سپتامبر ۱۹۸۸» که زندانیان را «به دلیل عقاید سیاسی‌شان هدف قرار داده» ابراز شده بود، محمدجعفر محلاتی دوباره انکارهای رسمی جمهوری اسلامی ایران را تکرار کرد.^{۳۴} به گزارش یک روزنامه دولتی، او پیش از رأی‌گیری، قطعنامه را «ناعادلانه» خواند و گفت «یک سازمان تروریستی مستقر در بغداد»، در اشاره به مقر سازمان مجاهدین خلق، منبع اصلی «اطلاعات جعلی» موجود در قطعنامه است. بر اساس همین گزارش، او پس از رأی‌گیری از کاهش آرای موافق و آرای ممتنع استقبال کرد و در اشاره به اقدامات صورت گرفته در حمایت از قطعنامه گفت که «سرنوشت این بازی جز شکست محتوم نمی‌باشد.» او افزود، «ما همانند گذشته به این همکاری [با

^{۳۰} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف ۶.

^{۳۱} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف ۷.

^{۳۲} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف ۱۱.

^{۳۳} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف ۱۲.

^{۳۴} مجمع عمومی سازمان ملل متحد، قطعنامه ۴۳/۱۳۷: وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، صادره در ۸ دسامبر ۱۹۸۸، A/RES/۴۳/۱۳۷، پاراگراف ۵.

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل] در جهت روشن شدن حقایق و رد اتهامات ادامه خواهیم داد، ولی فعلا باید این همکاری در جهت از بین بردن موانعی باشد که قطعنامه موجود ایجاد کرده است.^{۳۵}

بنا به گزارش رسانه‌های بین‌المللی، در هفته‌های منتهی به صدور قطعنامه، محمد جعفر محلاتی تلاش کرد تا سازمان ملل متحد را از «صرف صدور آن بپندارد» یا لااقل «از تندی محتوایش بکاهد» و حتی پیش‌شرط همکاری جمهوری اسلامی ایران با تحقیقات کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل را تغییر در ادبیات و لحن این قطعنامه تعریف کرده بود، از جمله حذف اشاره‌های انتقادی به نقض سیستماتیک حقوق بشر در ایران، شامل اعدام‌های دسته‌جمعی، و تصویب «متن ملایم‌تری که صرفا از تصمیم تهران برای همکاری با تحقیقات کمیسیون حقوق بشر استقبال می‌کند و نماینده کمیسیون را مسئول می‌کند تا از ایران بازدید کرده و گزارش تهیه کند».^{۳۶} بر اساس مقاله‌ای منتشرشده در نیویورک تایمز در ۵ آذر ۱۳۶۷ (۲۶ نوامبر ۱۹۸۸)، محمد جعفر محلاتی در جلسه کمیته سوم مجمع عمومی در همان روز گفت که «در صورت تلطیف لحن قطعنامه، ایران یک بازرس حقوق بشر سازمان ملل را می‌پذیرد و حاضر به همکاری خواهد بود» و این که «کمیته باید بین رویارویی یا همکاری یکی را انتخاب کند».^{۳۷} در ۱۰ آذر ۱۳۶۷ (۱ دسامبر ۱۹۸۸)، نیویورک تایمز گزارش داد که «گروه کشورهایی که از صدور قطعنامه اولیه حمایت کرده بودند حاضر نشدند تن به خواسته‌های ایران بدهند.» نیویورک تایمز نوشت که در واکنش به این مسأله:

«محمدجعفر محلاتی، رئیس هیئت نمایندگی ایران، کشورهای حامی قطعنامه را به تعصب علیه دولت متبوعش متهم کرد. او عنوان کرد که هیئت مجمع با تصویب آن "موانعی بر سر راه همکاری ایران با نماینده ویژه قرار داده است". قبل از این که نماینده حقوق بشر بتواند به ایران سفر کند، چنین موانعی باید مرتفع شوند».^{۳۸}

۲.۳ انکار و ارائه اطلاعات غلط به دنبال انتشار گزارش‌های بیشتر توسط عفو بین‌الملل و سازمان ملل متحد در اواخر پاییز و اوایل زمستان ۱۳۶۷

در ۲۲ آذر ۱۳۷۸ (۱۳ دسامبر ۱۹۸۸)، عفو بین‌الملل با انتشار یک گزارش اعلام کرد «شواهد اعدام‌های دسته‌جمعی دیگر غیرقابل انکار است» و «اطلاعاتی در مورد بیش از ۳۰۰ نفر که از ماه ژوئیه اعدام‌شده‌اند دریافت کرده اما این قطعا فقط "توک کوه یخ" است و آمار واقعی ممکن است به هزاران نفر برسد».^{۳۹} عفو بین‌الملل گزارش داد که اطلاعاتی درباره مشخصات اعدام‌شدگان داد که «شامل مخالفان سیاسی می‌شدند که بعد از اتمام دوره زندان هم‌چندان در زندان نگهداشته شده بودند و آن‌هایی که بعد از آزادی از حبس سیاسی دوباره دستگیر شده بودند». این سازمان همچنین نسبت به پنهان کردن سرنوشت یا محل نگهداری قربانیان از بستگان‌شان و دفن اجساد در گورهای دسته‌جمعی کم‌عمق و بی‌نام‌ونشان ابراز نگرانی کرد. عفو بین‌الملل در آن زمان عنوان کرد که «بسیاری از جزئیات اعدام‌ها از سوی گروه‌های مخالف و بستگان نزدیک اعدام‌شدگان به دست آمده است... و اطلاعات دریافت شده مورد مقایسه و تطبیق با یکدیگر قرار گرفته‌اند».^{۴۰} عفو بین‌الملل اضافه کرد که «اعضای سازمان ده‌ها هزار درخواست برای توقف اعدام‌ها به مقامات ایرانی ارسال کرده‌اند» و عفو بین‌الملل «در حال ارسال فهرستی از اسامی زندانیان سیاسی اخیرا اعدام‌شده به دولت ایران و خواهان دریافت توضیح است».^{۴۱}

^{۳۵} روزنامه اطلاعات، مصاحبه محلاتی پیرامون قطعنامه اخیر سازمان ملل، ۳ دسامبر ۱۹۸۸، صفحه ۱۴.

^{۳۶} نیویورک تایمز، Iran Says It Will Aid U.N. on Human Rights Study، ۲۶ نوامبر ۱۹۸۸؛ نیویورک تایمز، Deal for U.N. Rights Inquiry in Iran Crumbles، ۱ دسامبر ۱۹۸۸.

^{۳۷} نیویورک تایمز، Iran Says It Will Aid U.N. on Human Rights Study، ۲۶ نوامبر ۱۹۸۸.

^{۳۸} نیویورک تایمز، Deal for U.N. Rights Inquiry in Iran Crumbles، ۱ دسامبر ۱۹۸۸. همچنین رجوع کنید به نیویورک تایمز، Iran Agrees to Allow Visit by U.N. Rights Inspector، ۲ دسامبر ۱۹۸۹.

^{۳۹} عفو بین‌الملل، «بزرگ‌ترین موج اعدام‌ها از اوایل دهه ۱۹۸۰» (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۱/۸۸)، ۱۳ دسامبر ۱۹۸۸، [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۳۱/۱۹۸۸/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۳۱/۱۹۸۸/en)؛ سازمان عفو بین‌الملل، «ایران: اعدام‌های سیاسی» (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۲۹/۸۸)، دسامبر ۱۹۸۸، [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۲۹/۱۹۸۸/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۲۹/۱۹۸۸/en).

^{۴۰} عفو بین‌الملل، «بزرگ‌ترین موج اعدام‌ها از اوایل دهه ۱۹۸۰» (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۱/۸۸)، ۱۳ دسامبر ۱۹۸۸، [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۳۱/۱۹۸۸/en](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۰۳۱/۱۹۸۸/en).

^{۴۱} همان منبع بالا.

در ۶ بهمن ۱۳۶۷ (۲۶ ژانویه ۱۹۸۹)، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران گزارشی را منتشر کرد که در آن به «انکار جهانی موج اعدام‌ها»^{۴۲} توسط مقامات ایران اشاره کرده و ادعاهای آن‌ها که کشتارها در جریان حمله مسلحانه مجاهدین خلق صورت گرفته است را به چالش کشید. گزارشگر ویژه نوشت:

«گزارشگر ویژه در گزارش مقدماتی خود [به تاریخ اکتبر ۱۹۸۸] به اطلاعاتی که در سپتامبر ۱۹۸۸ دریافت کرده بود اشاره کرد، اطلاعاتی مبنی بر این که تعداد زیادی از زندانیان متعلق به گروه‌های اپوزیسیون مختلف در ماه‌های ژوئیه، اوت و سپتامبر ۱۹۸۸ اعدام شده‌اند. از آن تاریخ، گزارشگر ویژه به شکلی مداوم گزارش‌های متعدد درباره‌ی موجی از اعدام‌های زندانیان سیاسی دریافت کرده است... گزارشگر ویژه بیش از ۱۰۰۰ نام دریافت کرده است (به پیوست مراجعه کنید)، اما ادعا شده که به احتمال زیاد تعداد قربانیان به چندین هزار نفر برسد... بسیاری از افرادی که گفته می‌شود اعدام شده‌اند، چندین سال را در حبس بوده‌اند، در حالی که برخی دیگر زندانیان سابق بوده که دوباره دستگیر و سپس اعدام شده‌اند. به همین دلیل بعید به نظر می‌رسد که این افراد در فعالیت‌های خشونت‌آمیز علیه حکومت، مانند شرکت در حمله ارتش آزادیبخش ملی به مناطق غربی جمهوری اسلامی ایران در ژوئیه ۱۹۸۸، نقشی داشته‌اند.»^{۴۳}

علی‌رغم این دسته از گزارش‌های دقیق سازمان ملل متحد و سازمان عفو بین‌الملل و درخواست‌های آن‌ها از مقامات ایران برای انجام تحقیقات، محمدجعفر محلاتی هم‌چنان استراتژی دولت جمهوری اسلامی ایران را در انکار و تحریف ادامه داد. او در ۹ اسفند ۱۳۶۷ (۲۸ فوریه ۱۹۸۹)، نامه‌ای به سازمان عفو بین‌الملل از سوی نمایندگی دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در نیویورک ارسال کرد و در این نامه مجدداً «وجود هرگونه اعدام سیاسی را تکذیب کرد»^{۴۴} و این ادعا را تکرار کرد که کسانی که گزارش شده اعدام شده‌اند در واقع «افرادی هستند که به اعتراف خودشان در جریان تهاجم‌شان به ایران، چهل هزار ایرانی مدافع میهن اسلامی را کشته‌اند... و افراد با تماس سازمانی مستقیم با ارتش [سازمان مجاهدین خلق] که به حاکمیت و تمامیت ارضی ایران تجاوز کرده و از طریق یک شبکه جاسوسی خائنانه، اهداف تهاجمی دشمن را به پیش برده‌اند.»^{۴۵}

در این نامه همچنین بر تکذیب‌های پیش‌تر طرح‌شده هم‌چنان پافشاری شده و گزارش‌های مربوط به اعدام‌های دسته‌جمعی تحت عنوان «ادعاهای نادرست و شواهد جعلی ساخته و پرداخته‌ی گروه‌های تروریستی» رد شده‌اند:

«نمایندگی دائمی جمهوری اسلامی ایران ضمن درخواست توضیح از عفو بین‌الملل در مورد ادعاهای مندرج در گزارش ۱۳ دسامبر ۱۹۸۸، پیشنهاد می‌کند که عفو بین‌الملل از تهیه هرگونه گزارش بر اساس ادعاهای نادرست و شواهد جعلی ارائه شده توسط گروه‌های تروریستی خودداری ورزد.»^{۴۶}

^{۴۲} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف ۶۸. digitallibrary.un.org/record/۵۵۴۶۵?ln=en

^{۴۳} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶، پاراگراف‌های ۱۸-۱۵، ۶۸، ۷۲. digitallibrary.un.org/record/۵۵۴۶۵?ln=en

^{۴۴} نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در نیویورک، نامه خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد، ۲۸ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد A/۴۴/۱۵۳، صفحه ۴. digitallibrary.un.org/record/۵۸۲۷۶?ln=en

^{۴۵} نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در نیویورک، نامه خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد، ۲۸ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد A/۴۴/۱۵۳، صفحه ۵. digitallibrary.un.org/record/۵۸۲۷۶?ln=en

^{۴۶} نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در نیویورک، نامه خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد، ۲۸ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد A/۴۴/۱۵۳، صفحه ۵. digitallibrary.un.org/record/۵۸۲۷۶?ln=en

بر اساس اسناد سازمان ملل، محمدجعفر محلاتی رونوشتی از نامه خطاب به عفو بین الملل را برای دبیرکل سازمان ملل ارسال کرده و درخواست کرده که «به عنوان سند مجمع عمومی تحت بند ۱۲ مقدماتی منتشر شود.»^{۴۷}

۳. مسئولیت در قبال سرپوش گذاشتن

استراتژی هماهنگ شده مقامات جمهوری اسلامی ایران برای انکار و تحریف حقایق کشتار ۶۷ در بسیاری از موارد توسط نمایندگان دیپلماتیک به اجرا گذاشته شد و در جهت مصون نگه داشتن جمهوری اسلامی از بررسی دقیق تر و مسئولیت پذیری در سطح بین المللی به کار گرفته شد. علیرغم تعداد زیاد مقامات دولتی و دیپلمات‌هایی که به نظر می‌رسد در این پنهان کاری دست داشته و نقش مهمی در محروم کردن قربانیان و خانواده‌ها از دسترسی به حقیقت، عدالت و اقدامات جبرانی ایفا کرده‌اند، تا به امروز هیچ کس مسئولیتی نپذیرفته و پاسخگو نگه نداشته شده است.

محمدجعفر محلاتی، در مصاحبه‌ای با مسیح علی‌نژاد، روزنامه‌نگار، ۱۴۰۱ (۱۶ ژوئن ۲۰۲۲) مدعی شد زمانی که به عنوان نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل در نیویورک کار می‌کرد، اطلاعاتی دسته جمعی سال ۱۳۶۷ بی‌اطلاع بوده است. وی گفت:

«همه معترف هستند از گروه‌های مختلف که [کشتار ۶۷] خبری است و اطلاعات گسترده‌ای وجود نداشته و حتی نخست وزیر و رئیس جمهور انکار می‌کنند که اطلاع داشتند. من مطلقاً اطلاع نداشتم و در نمایندگی ایران در سازمان ملل در نیویورک یک تلکس، یک مدرک وجود ندارد که هر گونه اطلاعی به سفیر داده باشند. من مطلقاً اطلاع نداشتم.»

او در ادامه گفت:

«انسان بر اساس اطلاعاتش مسئول است. مسئولیت به تناسب اطلاعات است. در هر سمتی، سفیر غیر سفیر. مسئولیت دقیقاً به تناسب اطلاعات است. انسان بر اساس اطلاعات اقدام می‌کند، بر اساس گمان‌ها که نمی‌کند... من چگونه می‌توانستم بدانم چیزی را که اطلاع نداشتم.»^{۴۸}

تا به امروز، هیچ مدرکی وجود ندارد که نشان دهد آیا این سفیر از سوی دولت خود در جریان جنایت‌های صورت گرفته قرار گرفته بود یا نه، با این وجود، پس از دریافت گزارش‌های متعدد از منابع معتبر بین‌المللی که در بالا تشریح شد، او به وضوح از وارد بودن اتهامات جدی در مورد وقوع اعدام‌های دسته جمعی آگاه بوده، اما همچنان فعالانه به ترویج انکارها و تکیه‌های دولتی ادامه داده و در جهت تضعیف درخواست‌ها برای تحقیقات مستقل و پاسخ‌گویی اقدام کرده است.

محمدجعفر محلاتی در مصاحبه با مسیح علی‌نژاد گفت:

«سفرا یک دستورالعمل خاص دارند. [مقامات مافوق] می‌گویند شما این وظیفه‌تان است و این کارها را باید انجام دهید و لزوماً از سر تا ذیل اتفاقات کشورها به اطلاعات سفرا نمی‌رسد.»^{۴۹}

^{۴۷} نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در نیویورک، نامه خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد، ۲۸ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد A/۴۴/۱۵۳، digitallibrary.un.org/record/۵۸۲۷۶?ln=en، صفحه ۱.

^{۴۸} صدای آمریکا، «تسخه کامل گفت‌وگو با جعفر محلاتی، سفیر جمهوری اسلامی در سازمان ملل در زمان اعدام‌های دهه ۶۰»، ۱۷ ژوئن ۲۰۲۲، youtube.com/watch?v=R-FU-QaAcv0، دقیقه ۲:۴۶.

^{۴۹} صدای آمریکا، «تسخه کامل گفت‌وگو با جعفر محلاتی، سفیر جمهوری اسلامی در سازمان ملل در زمان اعدام‌های دهه ۶۰»، ۱۷ ژوئن ۲۰۲۲، youtube.com/watch?v=R-FU-QaAcv0، دقیقه ۴:۲۹.

^{۵۰} صدای آمریکا، «تسخه کامل گفت‌وگو با جعفر محلاتی، سفیر جمهوری اسلامی در سازمان ملل در زمان اعدام‌های دهه ۶۰»، ۱۷ ژوئن ۲۰۲۲، youtube.com/watch?v=R-FU-QaAcv0، دقیقه ۲:۳۳.

این حق بازماندگان و خانواده‌های کشته‌شدگان است که حقیقت را بدانند، حقی که برای نزدیک به ۳۵ سال از آن محروم بوده‌اند. مقاماتی که در لاپوشانی این وقایع نقش داشتند و روایات دروغ حکومت درباره کشتار ۶۷ را تکرار کردند، فارغ از میزان آگاهی آنها از حقیقت، این وظیفه را دارند که طور کامل روشن کنند که دانسته‌های آن‌ها چه بوده است، چه دستورالعمل‌هایی برای ترویج روایت‌های کذب دریافت کرده بودند، چه کسانی این دستورالعمل‌ها را به آن‌ها دادند، به چه کسانی در پایتخت اتهامات جدی مطرح شده در گزارشات سازمان ملل و عفو بین‌الملل را منتقل کردند و چه پاسخ‌هایی دریافت کردند.

محمدجعفر محلاتی در مصاحبه خود اظهار کرد که با دولت خود در تهران در همین رابطه تماس گرفته است:

« وقتی اطلاع پیدا کردم، یعنی آقای گالیندبول اظهار کرد که احتمالا اعدام‌هایی صورت می‌گیرد، بلافاصله با دولت ایران صحبت کردم او پیشنهاد کردم[که نماینده [کمیسیون] حقوق بشر به ایران برود و تحقیق کند. »^{۵۱}

تا به امروز، او هنوز در مورد اقداماتی که برای رسیدگی به گزارش‌ها با دولت خود صورت داده یا پاسخ‌هایی که دریافت کرده اطلاعات بیشتری نداده است.

همانطور که در بالا ذکر شد، اسناد سازمان ملل نشان می‌دهد که گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران اولین گزارش مقدماتی خود را در مورد ادعای اعدام‌های دسته‌جمعی در ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸ منتشر کرد و متعاقباً در روزهای ۲۰ و ۲۹ نوامبر ۱۹۸۸ نگرانی‌های مطرح را شخصا با محمدجعفر محلاتی در میان گذاشت (به بخش ۲.۱ رجوع شود). همانطور که در بالا ذکر شد، اسناد سازمان ملل و گزارش‌های رسانه‌های بین‌المللی همچنین نشان می‌دهد که محمدجعفر محلاتی بازدید گزارشگر ویژه سازمان ملل از ایران را مشروط به حذف اشاره‌های انتقادی به اعدام‌های دسته‌جمعی در قطعنامه دسامبر ۱۹۸۸ مجمع عمومی کرده است (به بخش ۲.۲ مراجعه شود).

محمدجعفر محلاتی باید ماهیت و محتوای دستوراتی را که از افراد مافوق خود در تهران دریافت کرده بود و بر اساس آن‌ها در دیدار خود با گزارشگر ویژه سازمان ملل در ۲۹ نوامبر ۱۹۸۸، اعدام‌ها را به غلط به عنوان موارد مرگ در میدان جنگ جلوه داده بود، توضیح بدهد. او همچنین باید فاش کند که در اواخر نوامبر و اوایل دسامبر ۱۹۸۸ چه دستوراتی را از چه کسانی دریافت کرده بود تا در جهت تضعیف قطعنامه‌ی مجمع عمومی سازمان ملل متحد که در آن نسبت به اعدام‌های دسته‌جمعی ابراز نگرانی شده بود اقدام کند. او به همین ترتیب باید در مورد نامه‌ی که در تاریخ ۲۸ فوریه ۱۹۸۹ از سوی نمایندگی دائم جمهوری اسلامی ایران در مقر سازمان ملل در نیویورک به عفو بین‌الملل فرستاد و در آن گزارش‌های مربوط به اعدام‌های دسته‌جمعی را به عنوان «ادعاهای نادرست و شواهد جعلی ساخته‌وپرداخته‌ی گروه‌های تروریستی» رد کرد، روشن‌گری کند.

۴. حق دانستن حقیقت و برخورداری از عدالت

۴.۱ تحقیق و محاکمه کیفری

سازمان عفو بین‌الملل بارها اعلام کرده است که تمام کسانی که در صدور فرمان، برنامه‌ریزی و یا اجرای اعدام‌های فراقضایی سال ۱۳۶۷ در گذشته و همچنین از آن زمان تاکنون در ناپدیدسازی قهری نقش داشته‌اند، باید به جرم جنایات علیه بشریت صورت‌گرفته در گذشته و جنایات جاری

^{۵۱} صدای آمریکا، «نسخه کامل گفت‌وگو با جعفر محلاتی، سفیر جمهوری اسلامی در سازمان ملل در زمان اعدام‌های دهه ۶۰»، ۱۷ ژوئن ۲۰۲۲، [youtube.com/watch?v=R-FU-QaAcv0](https://www.youtube.com/watch?v=R-FU-QaAcv0)، دقیقه ۵:۱۰.

علیه بشریت مورد بازجویی و محاکمه کیفری قرار گیرند.^{۵۲} افرادی که باید در این زمینه مورد بازجویی قرار گیرند عبارتند از حاکمان شرع، دادستان‌ها و دستیاران‌شان، مقامات زندان و نمایندگان وزارت اطلاعات که همگی از اعضای کمیته‌های موسوم به «هیأت مرگ» بودند و زندانیان را به اعدام محکوم می‌کردند.^{۵۳} از جمله این افراد عبارتند از:

- **ابراهیم رئیسی** - معاون دادستان عمومی و انقلاب تهران در سال ۱۳۶۷ و عضو «هیأت مرگ» تهران. او بعدها بین سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۳ دادستان کل تهران، از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۳ معاون اول قوه قضائیه، از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ دادستان کل کشور، از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ رئیس قوه قضائیه و از ۱۴۰۰ تاکنون رئیس‌جمهور ایران بوده است.
- **علیرضا آوایی** - وی به عنوان دادستان دزفول در «هیأت مرگ» دزفول حضور داشت و از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۰ وزیر دادگستری بود.
- **حسینعلی نیری** - به عنوان حاکم شرع در «هیأت مرگ» تهران فعالیت می‌کرد. وی در سال ۱۳۶۸ به سمت قائم‌مقامی دیوان عالی کشور ارتقا یافته و تا شهریور ۱۳۹۲ در این سمت باقی ماند. پس از آن به عنوان رئیس دادگاه عالی انتظامی قضات منصوب شده و امروز نیز این سمت را بر عهده دارد.
- **مصطفی پورمحمدی** - نماینده وزارت اطلاعات در «هیأت مرگ» تهران بود. وی بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ وزیر دادگستری بوده و هم اکنون مشاور ارشد رئیس قوه قضائیه است.
- **محمدحسین احمدی** - حاکم شرع استان خوزستان در سال ۱۳۶۷ و عضو «هیأت مرگ» خوزستان. او در حال حاضر عضو مجلس خبرگان است، نهادی که طبق قانون اساسی قدرت انتصاب یا عزل رهبر جمهوری اسلامی ایران را دارد.

بر مبنای قوانین حقوق کیفری بین‌المللی در خصوص مسئولیت مقام مافوق، سازمان عفو بین‌الملل همچنین خواستار تحقیق و محاکمه کیفری افراد رده بالا و مافوقی است که یا می‌دانستند و یا باید می‌دانستند که یکی از افراد زیردست آن‌ها مرتکب جرمی شده و یا در شرف ارتکاب جرم است، اما در حدود اختیارات خود از اقدام معقول و ضروری برای پیشگیری از وقوع جرم، متوقف ساختن آن و یا مجازات زیردستان خاطی خودداری کرده‌اند.

^{۵۲} عفو بین‌الملل، «محکومیت حمید نوری به دلیل مشارکت در کشتار ۶۷، گامی تاریخی به سوی عدالت»، ۱۴ ژوئیه ۲۰۲۲، [amnesty.org/en/latest/news/2022/07/iran-conviction-of-former-iranian-official-over-involvement-in-1988-prison-massacres-landmark-step-towards-justice](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/07/iran-conviction-of-former-iranian-official-over-involvement-in-1988-prison-massacres-landmark-step-towards-justice)

- عفو بین‌الملل، «ریاست جمهوری ابراهیم رئیسی، نمودی فجیع از بحران مصونیت در ایران» (شماره شناسه: ۱۳/۴۳۱۴/۲۰۲۱/fa، ۱۹ ژوئن ۲۰۲۱، [amnesty.org/en/documents/mde13/4314/2021/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/4314/2021/fa))

- عفو بین‌الملل، «ابراهیم رئیسی باید برای جنایات علیه بشریت تحت تحقیقات کیفری قرار بگیرد»، ۱۹ ژوئن، ۲۰۲۱، [amnesty.org/en/documents/mde13/4600/2021/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/4600/2021/fa)

- عفو بین‌الملل، «هشدار کارشناسان سازمان ملل به مقام‌های ایرانی در مورد کشتار ۶۷: نقطه عطفی در سه دهه مبارزه برای دادخواهی»، ۹ دسامبر ۲۰۲۰، [amnesty.org/en/documents/mde13/3518/2020/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/3518/2020/fa)

- عفو بین‌الملل، «جهان چشم خود را به روی بحران گسترده ناپدیدسازی‌های قهری در ایران بسته است»، ۲۸ اوت ۲۰۱۹، [amnesty.org/en/documents/mde13/0949/2019/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/0949/2019/fa)

- عفو بین‌الملل، «اظهارات مصطفی پورمحمدی درباره کشتار ۶۷»، ۳۰ ژوئیه ۲۰۱۹، [amnesty.org/en/documents/mde13/0815/2019/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/0815/2019/fa)

- عفو بین‌الملل، «برخوردهای بی‌رحمانه حکومت ایران با خانواده‌های قربانیان کشتار ۱۳۶۷ نقض ممنوعیت شکنجه است»، ۲۶ ژوئن ۲۰۱۹، [bit.ly/3laW9nd](https://www.bit.ly/3laW9nd)

^{۵۳} «هیأت‌های مرگ» هیچ گونه شباهتی به یک دادگاه نداشتند و روند رسیدگی در آنها شتابزده و به شدت خودسرانه بود. آنها خارج از هرگونه قانون موجود عمل می‌کردند و دغدغهای برای اثبات گناه یا بی‌گناهی متهمان در رابطه با جرایم جنایی شناخته شده در سطح جهان نداشتند. در هیچ مرحله‌ای از فرآیند امکان تجدیدنظر وجود نداشت. از زندانیان پرسیده نمی‌شد که آیا آمادگی دارند از عقاید و فعالیت‌های سیاسی گذشته خود اظهار ندامت کنند و گروه‌های سیاسی خود را به صورت کتبی محکوم کنند. در برخی موارد نیز از آنها پرسیده شد که آیا برای اعدام یا آسیب‌رساندن به دیگر مخالفان آمادگی دارند یا خیر. بسیاری از زندانیان نمی‌دانستند که پاسخ آنها به این سؤالات می‌تواند تعیین کننده زندگی یا مرگ آن‌ها باشد. برخی گمان می‌کردند که در مقابل یک کمیته عفو حاضر شده‌اند. تنها در فاصله کوتاهی پیش از اعدام به زندانیان اطلاع داده می‌شد که محکوم به مرگ هستند. گاهی اوقات زمانی از سرنوشت قریب‌الوقوع خود مطلع می‌شدند که قلم و کاغذی به آنها داده شده و از آنها می‌خواستند وصیت‌نامه‌ی خود را بنویسند. حتی در آن زمان هم نمی‌دانستند چه زمانی و چگونه کشته خواهند شد تا اینکه در مقابل جوخه آتش قرار داده شده و یا طنابی بر گردنشان انداخته می‌شد. برای اطلاعات بیشتر در این خصوص رجوع شود به: عفو بین‌الملل، «سرار به خون آغشته؛ کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد» (شماره شناسه: ۱۳/۹۴۲۱/۲۰۱۸)، ۴ دسامبر ۲۰۱۸، [amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/](https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/9421/2018/)

تحقیقات جنایی همچنین باید به مسئولیت کیفری مقاماتی رسیدگی کند که مظنون به تسهیل یا معاونت در اعدام‌های فراقضایی و یا پنهان‌کاری‌های بعدی در مورد سرنوشت کسانی که به صورت قهری ناپدید و مخفیانه کشته شده‌اند، از جمله پنهانکاری در مورد دلایل و شرایط اعدام‌ها و محل دفن پیکر کشته‌شدگان، هستند.

بر اساس قوانین بین‌المللی، تمامی دولت‌ها موظف به تحقیق و در صورت وجود شواهد کافی، تعقیب و مجازات کسانی هستند که مرتکب جرایم بین‌المللی نظیر اعدام فراقضایی، ناپدیدسازی قهری، شکنجه و جنایات علیه بشریت شده باشند. دفاعیه‌های ناموجه مانند اینکه متهم فقط دستورات مافوق را اجرا کرد و سایر اقدامات مانع برقراری عدالت مثل اعطای عفو برای جنایات بین‌المللی، باید کنار گذاشته شوند.

موازن بین‌المللی تأیید می‌کنند که دسترسی قربانیان به عدالت بخش بسیار مهمی از تعهدات دولت‌ها برای ارائه اقدامات جبرانی موثر است. دولت‌ها وظیفه دارند که برای جلوگیری از سلب خودسرانه حق حیات و تضمین حقوق بشر اقدامات مثبت اتخاذ کنند و اجرای عدالت برای اجرای این وظیفه ضروری است.

۲.۴ سازوکارهای حقیقت‌یابی

علاوه بر تحقیقات و محاکمه‌های کیفری، عفو بین‌الملل بارها تأکید کرده که یک کمیسیون حقیقت‌یاب، کمیسیون تحقیق یا سازوکار دیگر با کفایت، مستقل و بی‌طرف برای روشن کردن حقایق پیرامون ناپدیدسازی‌های قهری و اعدام‌های فراقضایی دسته‌جمعی صورت‌گرفته در مرداد و شهریور ۱۳۶۷ می‌بایست تشکیل شود و این کمیسیون باید دارای قدرت احضار مقامات فعلی و سابق جمهوری اسلامی ایران برای شهادت دادن باشد.

همه دیپلمات‌های سابق و فعلی و نمایندگان وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران باید برای شهادت احضار شده و همکاری کامل با سازوکارهای حقیقت‌یابی داشته باشند، از جمله با به اشتراک گذاشتن هرگونه اطلاعات و مدارک در خصوص دستورالعمل‌هایی که دولت جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با اعتراض‌های جهانی در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی از مرداد ۱۳۶۷ تا به امروز به دیپلمات‌های خود داده است. احضارشدگان همچنین باید هویت افرادی که در تدوین و صدور این دستورالعمل‌ها نقش داشته و یا هر نوع گفت‌وگویی که در این باب صورت گرفته را برملا کنند.

بر اساس قوانین و استانداردهای بین‌المللی، حق دانستن حقیقت، حقی جمعی است و دسترسی جامعه به اطلاعاتی را تضمین می‌کند که برای عملکرد سیستم‌های دموکراتیک ضروری است. حق دانستن برای بستگان قربانیان همچنین حقی خصوصی نیز هست و تحقق آن نوعی اقدام جبرانی محسوب می‌شود.^{۵۴} در اصل ۲ از «مجموعه به‌روز شده اصول مبارزه با مصونیت از مجازات» آمده است: «این حق مسلم تمام مردم است که در مورد جنایات فجیع صورت گرفته در گذشته و نیز شرایط و دلایلی که به دنبال نقض گسترده یا نظام‌یافته حقوق به وقوع چنین جرایمی منجر شده، حقیقت را بدانند. برخورداری کامل و موثر از حق دانستن حقیقت، تضمینی است حیاتی در برابر تکرار نقض حقوق.»

^{۵۴} کمیسیون بین‌المللی حقوق بشر، گزارش شماره ۹۹/۱۳۶، پرونده ۱۰.۴۸۸، Ignacio Ellacuría et al. (السالوادور)، ۲۲ دسامبر ۱۹۹۹، پاراگراف ۲۲۴.

پیوست - اولین اسناد و گزارشات مرتبط با کشتار ۶۷

از ۲۵ مرداد ۱۳۶۷ (۱۶ آگوست ۱۹۸۸)، مجموعه‌ای از گزارش‌های حقوق بشری و مقالات خبری از سوی رسانه‌های بین‌المللی درباره وقوع اعدام‌های دسته‌جمعی در زندان‌های ایران منتشر شد و نامه‌ها و درخواست‌های متعددی در همین رابطه به مقامات جمهوری اسلامی ایران ارسال شد.

با این وجود، مقامات دولتی به تعهدات خود طبق قوانین بین‌المللی حقوق بشر برای صدور دستور تحقیقات و اقدام فوری برای احیای ملاقات زندانیان با خانواده‌یشان که از تیر یا مرداد ماه ۱۳۶۷ به تعلیق درآمده بود، عمل نکردند. مقامات به علاوه از افشای حقایق مرتبط با سرنوشت و محل نگهداری زندانیانی که به طور قهری ناپدید شده بودند، سرباز زدند و برای توقف اعدام‌ها اقدامی انجام ندادند.^{۵۵}

گزارشات رسانه‌های بین‌المللی، مکاتبات سازمان ملل متحد و ده‌ها هزار درخواست ارسالی از سوی اعضای عفو بین‌الملل ابتدا با سکوت و سپس با انکار نمایندگان جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور روبرو شد (به بخش ۲ در بالا مراجعه کنید).

مجموعه زیر برخی از گزارشات حقوق بشری و رسانه‌ای که در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی سال ۱۳۶۷ در فاصله بین مرداد و دی ۱۳۶۷ (آگوست ۱۹۸۸ تا ژانویه ۱۹۸۹) منتشر شده‌اند را برجسته می‌کند.

اوت ۱۹۸۸

در ۱۶ اوت ۱۹۸۸ (۲۵ مرداد ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل اولین فراخوان «اقدام فوری» خود را منتشر کرد و در آن نگرانی خود را در مورد «شواهدی مبنی بر وقوع موج جدیدی از اعدام‌های سیاسی در ایران» ابراز کرد.^{۵۶} این سازمان از اعضای خود خواست با تلگراف، تلکس و نامه با عبدالکریم موسوی اردبیلی، رئیس دیوان عالی کشور و عضو شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران، و حسن ابراهیم حبیبی، وزیر دادگستری، تماس گرفته و یک نسخه از درخواست‌شان را هم برای نمایندگان دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در کشورهای متبوع خود ارسال کنند. در این نامه‌ها درخواست شده بود که «همه احکام اعدام صادر شده به حکمی پایین‌تر تقلیل داده شده و تمام اعدام‌ها در ایران متوقف شوند».^{۵۷}

در ۱۷ اوت ۱۹۸۸ (۲۶ مرداد ۱۳۶۷)، «فایننشال تایمز» مقاله‌ای به قلم ادوارد مورتیمر، خبرنگار خود در ایران، منتشر کرد که در آن آمده بود «ایران به اعدام دسته‌جمعی زندانیان سیاسی متوسل شده است». در این مقاله بیان شده بود که «اعدام‌های سیستماتیک زندانیان چپ‌گرا، اعم از مارکسیست و اسلامی ... به ویژه از زمان هجوم چپ‌های اسلامی مورد حمایت عراق (مجاهدین خلق) به غرب ایران، بسیار سرعت گرفته است».^{۵۸} فایننشال تایمز گزارش داد:

«افراد اعدام شده از مدت‌های طولانی قبل از این وقایع [حمله مجاهدین] در زندان بوده‌اند. برخی از آن‌ها در ابتدا حکم اعدام دریافت کرده بودند ولی بعدتر حکم‌شان تعلیق یافته بود... بسیاری به حبس محکوم شده و بخش عمده‌ای از آن را گذرانده بودند و برخی دیگر هنوز در مرحله محاکمه بودند... چپ‌گرایان اسلامی برای دفن به یک منطقه خاص - قطعات ۹۱ و ۹۲ - در قبرستان بهشت زهرا، تهران فرستاده می‌شوند که

^{۵۵} عفو بین‌الملل، «پرسش و پاسخ پیرامون نقش نخست وزیر سابق ایران در کارزار انکار و تحریف حقایق کشتار ۶۷»، ۹ سپتامبر ۲۰۲۰ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa). [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa)

^{۵۶} عفو بین‌الملل، «ایران: UA ۲۱۹/۸۸ Iran: Death penalty: Political executions»، ۱۶ اوت ۱۹۸۸ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۱۳/۸۸). برای جزئیات بیشتر در مورد اهمیت این اقدام فوری و چگونگی ارائه تصویری همزمان از برخی از تحولات در آن زمان که ترس را در میان خانواده‌های زندانیان سیاسی و دیگران از وقوع موجی از اعدام‌های سیاسی ایجاد می‌کرد، مراجعه کنید به عفو بین‌الملل، «پرسش و پاسخ پیرامون نقش نخست وزیر سابق ایران در کارزار انکار و تحریف حقایق کشتار ۶۷»، ۹ سپتامبر ۲۰۲۰ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa). [amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa](https://www.amnesty.org/en/documents/mde۱۳/۳۰۳۲/۲۰۲۰/fa)

^{۵۷} عفو بین‌الملل، «ایران: UA ۲۱۹/۸۸ Iran: Death penalty: Political executions»، ۱۶ اوت ۱۹۸۸ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۱۳/۸۸).

^{۵۸} فایننشال تایمز، «Gulf peace fails to end internal bloodshed»، ۱۷ اوت ۱۹۸۸، ادوارد مورتیمر، «Iran And Iraq Turn On Domestic Opponents: How Gulf peace has failed to end the bloodshed»، فایننشال تایمز، اوت ۱۹۸۸.

در روزهای اخیر شاهد "ترافیک سنگین" بستگان داغدار بوده است. مارکسیست‌ها که کافر قلمداد می‌شوند، در قبرستانی در شرق تهران به خاک سپرده شده‌اند که بخش دیگری از آن برای دفن درگذشتگان جامعه بهایی استفاده می‌شود. در آنجا، به گفته شاهدی که نمی‌خواهد اسمش ذکر شود، کانال‌هایی ۱۷ لاقا تب ۵۸ جسد بین ۲۷ ژوئیه (۵ مرداد) تا ۱۰ اوت (۱۹ مرداد) پر شده‌اند. اجساد، از سر تا پا، پوشانده شده بودند و رویشان فقط ۵ سانتی‌متر خاک ریخته شده بود. سگ‌های ولگرد و کرکس‌ها به گورها هجوم برده بودند... دو ماه است که زندانیان چپ‌گرا از هر ۱۷ لاقا تبات با خانواده‌های خود محروم بوده‌اند و در چهار هفته گذشته به‌طور رسمی به خانواده‌ها درباره اعدام پسران یا شوهرانشان اطلاع داده نشده است.^{۵۹}

در ۱۸ اوت ۱۹۸۸ (۲۷ مرداد ۱۳۶۷)، نشریه استرالیایی «فایننشال ریویو» مقاله‌ای با عنوان «نسل‌کشی، کشتار در زندان‌ها در پی آتش‌بس ایران و عراق» منتشر کرد که اطلاعاتی را که یک روز پیش از آن توسط «فایننشال تایمز» گزارش شده بود، تکرار کرد.^{۶۰} در همان روز، «آسوشیتدپرس» با استناد به بیانیه‌ای از سوی مجاهدین خلق، مقاله‌ای منتشر کرد که در آن ادعا می‌شد «مقامات در تهران هزاران تن از فعالان و حامیان [سازمان مجاهدین خلق] را در هفته‌های اخیر اعدام و مخفیانه در گورهای دسته‌جمعی دفن کرده‌اند». آسوشیتدپرس خاطرنشان کرد که «هیچ تأیید مستقلی برای این ادعا وجود ندارد». این مقاله همچنین به بیانیه یک گروه اپوزیسیون چپ استناد کرد که گفته بود «فعالان مجاهدین، زندانیان سیاسی و "توابین" در یک ماه گذشته "گروه گروه" اعدام شده‌اند».

در ۲۶ اوت ۱۹۸۸ (۴ شهریور ۱۳۶۷)، خبرگزاری رویترز در مورد بیانیه‌ای که در همان روز توسط مجاهدین خلق ایران منتشر شد، گزارش داد که «ایران در ماه گذشته صدها زندانی سیاسی را اعدام کرده و [سازمان مجاهدین خلق ایران] از سازمان ملل خواسته که هیأتی برای تحقیق بفرستد».^{۶۱}

در ۲۶ اوت ۱۹۸۸ (۴ شهریور ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد اعدام‌های شتابزده و خودسرانه تلگراف‌هایی را به وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ارسال کرد در مورد «ادعاهایی مبنی بر اینکه از ژوئیه ۱۹۸۸ تعداد زیادی از زندانیانی که گفته می‌شود عضو یا هوادار گروه‌ها یا سازمان‌های مخالف دولت هستند اعدام شده و تعدادی دیگر هم در مناطق مختلف کشور با اعدام قریب‌الوقوع روبرو هستند».^{۶۲} گزارشگر ویژه افزود که «طبق اطلاعات دریافتی، حکم حبس تعدادی از زندانیان به حکم اعدام تغییر یافته و یا این که با وجود اتمام دوره حبس، آن‌ها اعدام شده‌اند».

سپتامبر ۱۹۸۸

در ۲ سپتامبر ۱۹۸۸ (۱۱ شهریور ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل دومین فراخوان اقدام فوری خود را منتشر کرد و در آن «اعدام‌های سیاسی انجام شده در ایران در یک ماه گذشته را محکوم [کرد و نوشت] اعدام‌ها طبق گزارش‌ها همچنان ادامه دارند». فراخوان عفو بین‌الملل در همین رابطه به سخنرانی عبدالکریم موسوی اردبیلی در ۵ اوت ۱۹۸۸ (۱۴ مرداد ۱۳۶۷) اشاره کرد که نشان می‌داد بسیاری از زندانیان هوادار مجاهدین خلق در خطر اعدام قرار دارند.^{۶۳} عفو بین‌الملل افزود: «از ادامه ممنوعیت ملاقات خانواده‌ها با زندانیان سیاسی در زندان اوین و مکان‌های دیگر نگران است و این وضعیت گمانه‌زنی در مورد احتمال اعدام صدها زندانی سیاسی را تقویت کرده است». این سازمان بار دیگر اعضای خود را بسیج کرد

^{۵۹} ادوارد مورتیمر، Iran And Iraq Turn On Domestic Opponents: How Gulf peace has failed to end the bloodshed، فایننشال تایمز، اوت ۱۹۸۸.

^{۶۰} فایننشال ریویو استرالیا، Genocide, prison killings in wake of Iran-Iraq truce، ۱۸ اوت ۱۹۸۸.

^{۶۱} خبرگزاری رویترز، Mujahideen urge UN to probe executions in Iran، ۲۶ اوت ۱۹۸۸.

^{۶۲} گزارشگر ویژه اس. آی. امس ویکو، اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.4/1989/25، digitallibrary.un.org/record/56189?In=en، p. 28، پاراگراف ۱۴۲؛ همچنین نگاه کنید به گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد، الف/۴۳/۷۰۵، پاراگراف ۶۹.

^{۶۳} digitallibrary.un.org/record/49925?In=en، توجه داشته باشید که سند اول ۲۶ اوت ۱۹۸۸ و سند دوم ۲۴ اوت ۱۹۸۸ را به عنوان تاریخی که گزارشگر ویژه نامه خود را ارسال کرده ذکر می‌کند.

^{۶۴} عفو بین‌الملل، Iran: UA ۲۳۵/۸۸ - Iran: Death penalty: Political executions، ۲ سپتامبر ۱۹۸۸ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۱۴/۸۸).

تا درخواست‌هایی را به مقامات ایرانی ارسال کنند و «خواهان پایان فوری این اعدام‌های سیاسی» و «پیگیری جزئیات مراحل صدور و تأیید احکام اعدام» شوند.^{۶۴}

در ۶ سپتامبر ۱۹۸۸ (۱۵ شهریور ۱۳۶۷)، گاردین مقاله‌ای چاپ کرد که در آن هشدارهای فعالان سیاسی مبنی بر این که «هدف دولت ایران نابودی کامل اپوزسیون» است را گزارش می‌داد. این مقاله عنوان می‌کرد:

«فعالان حقوق بشر در ایران ادعا می‌کنند که دولت در حال اجرای موجی از اعدام‌ها با هدف از بین بردن مخالفان سیاسی است... به نظر می‌رسد که بیشترین خطر امروز متوجه تعداد زیادی از زندانیان سیاسی - احتمالاً هزاران نفر - است که ماه گذشته در اعتراض به شکنجه و اعدام دست به اعتصاب غذا زدند. از آن زمان، تمامی نوبت ملاقات‌ها با اعضای خانواده‌ها به حالت تعلیق درآمده‌اند.»^{۶۵}

در ۹ سپتامبر ۱۹۸۸ (۱۸ شهریور ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل بیانیه‌ای صادر کرد که «حکومت ایران را به دلیل مجموعه‌ای از اعدام‌های سیاسی ظرف یک ماه گذشته محکوم کرد و گفت که گزارش‌هایی مبنی بر ادامه این کشتارها دارد». عفو بین‌الملل افزود که تعلیق مستمر ملاقات‌های خانوادگی «این گمانه‌زنی را تقویت کرده که صدها زندانی سیاسی اعدام شده‌اند». بیانیه این سازمان توسط رسانه‌های مختلف از جمله گلوب اند میل^{۶۶}، واشنگتن پست^{۶۷}، آسوشیتد پرس^{۶۸}، نیویورک تایمز^{۶۹} و خبرگزاری رویترز^{۷۰} پوشش داده شد.

در ۹ سپتامبر ۱۹۸۸ (۱۸ شهریور ۱۳۶۷)، خبرگزاری رویترز نیز گزارش داد که «صدها ایرانی در تبعید روز جمعه تظاهرات پر سر و صدایی را در نزدیکی مقر سازمان ملل [در نیویورک] در اعتراض به ادعاهای اعدام‌های دسته‌جمعی مخالفان سیاسی در ایران برگزار کردند.»^{۷۱}

در ۹ و ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸ (۱۸ و ۱۹ شهریور ۱۳۶۷)، آسوشیتد پرس و نیویورک تایمز نیز گزارش دادند که «یک مرد ایرانی روز جمعه روی سرش بنزین ریخت و خود را در بیرون از مقر سازمان ملل به آتش کشید. مخالفان ایرانی گفتند که او در اعتراض به اعدام مخالفان در کشورش دست به این عمل زده است.»^{۷۲} در این دو مقاله به نگرانی‌های سازمان عفو بین‌الملل نیز اشاره شده بود مبنی بر اینکه «ممنوعیت ملاقات خانواده‌ها با زندانیان سیاسی در زندان اوین در پایتخت، تهران، "گمانه‌هایی در مورد اعدام صدها زندانی سیاسی را تقویت کرده است"». در این در مقاله همچنین اشاره شده است که «عفو بین‌الملل در ۲ سپتامبر از اعضای خود درخواست کرده تا ایران را برای توقف اعدام‌ها تحت فشار قرار دهند.» در ۱۱ سپتامبر ۱۹۸۸ (۲۰ شهریور ۱۳۶۷)، رسانه‌ها گزارش دادند مردی که خود را به آتش کشیده بوده، به نام مهرداد ایمن، در سن ۳۲ سالگی بر اثر جراحات وارده در گذشته است.^{۷۳}

در ۱۴ سپتامبر ۱۹۸۸ (۲۳ شهریور ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد اعدام‌های شتابزده و خودسرانه، بار دیگر تلگراف‌هایی را به وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ارسال کرد که در آن‌ها ذکر شده بود «ادعاهایی مبنی بر اینکه از ژوئیه ۱۹۸۸، تعداد زیادی از زندانیان

^{۶۴} همان منبع بالا.

^{۶۵} گاردین، Government aims to wipe out opponents, say activists، ۶ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۶۶} گلوب اند میل، Around the world Iran condemned for executions، ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۶۷} واشنگتن پست، Executions Condemned، ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۶۸} آسوشیتد پرس، Iranian burns self in protest as others denounce executions in Iran، ۹ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۶۹} نیویورک تایمز، Man sets himself afire outside United Nations، ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۷۰} خبرگزاری رویترز، Iranian exiles rally to protest alleged mass executions، ۹ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۷۱} همان منبع بالا.

^{۷۲} نیویورک تایمز، Man sets himself afire outside United Nations، ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸؛ آسوشیتد پرس، Iranian burns self in protest as others denounce executions in Iran، ۹ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۷۳} نیویورک تایمز، Man sets himself afire outside United Nations، ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۸؛ نیویورک تایمز، «Man who set himself afire as protest dies»، ۱۱ سپتامبر ۱۹۸۸.

که گفته می‌شود که عضو یا هوادار گروه‌ها یا سازمان‌های مخالف دولت بوده‌اند اعدام شده و تعدادی دیگر در مناطق مختلف کشور با خطر قریب‌الوقوع اعدام روبرو هستند.^{۷۴}

در ۲۰ سپتامبر ۱۹۸۸ (۲۹ شهریور ۱۳۶۷)، آسوشیتدپرس گزارش داد که «صد نفر از اعضای کنگره [ایالات متحده آمریکا] در تلاش برای توقف "اعدام‌های دسته‌جمعی زندانیان سیاسی" در ایران درخواستی را خطاب به خاویر پرز دکوئیار، دبیرکل سازمان ملل متحد، امضا کرده‌اند». به گزارش آسوشیتدپرس، این درخواست خاطر نشان می‌کرد که «افزایش چشمگیر اعدام‌های دسته‌جمعی زندانیان سیاسی... که توسط رسانه‌های بین‌المللی و همچنین (گروه اپوزیسیون) مجاهدین خلق ایران گزارش شده، جهان را شوکه کرده است.»^{۷۵}

در ۲۱ سپتامبر ۱۹۸۸ (۳۰ شهریور ۱۳۶۷)، رویترز نیز به طور مشابه در مورد درخواست صد عضو کنگره ایالات متحده گزارش داد که «از سازمان ملل خواسته‌اند تا آنچه را که افزایش شدید در کشتارهای سیاسی در ایران می‌خوانند مورد تحقیق قرار داده و در موردش اطلاع‌رسانی کنند.»^{۷۶}

در ۲۸ سپتامبر ۱۹۸۸ (۶ مهر ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران نیز به سیروس نصری، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در ژنو، نامه‌ای نوشت و این نگرانی را مطرح کرد که «اطلاعاتی در مورد موجی از اعدام‌ها دریافت کرده که ادعا می‌شود از ژوئیه ۱۹۸۸ در جمهوری اسلامی ایران در حال وقوع هستند» و خواستار پاسخگویی شد.^{۷۷}

اکتبر ۱۹۸۸

در ۳ اکتبر ۱۹۸۸ (۱۱ مهر ۱۳۶۷)، روزنامه تایمز گزارش داد که «صدها ایرانی که مخالف یا دگراندیش سیاسی در نظر گرفته می‌شوند در دو ماه گذشته اعدام و هزاران نفر دیگر دستگیر شده‌اند.» در مقاله هم‌چنین آمده بود:

«دستگیری‌های دسته‌جمعی و اعدام‌های شتابزده افراد مظنون به عضویت در سازمان مجاهدین خلق ایران و سایر گروه‌های چپ و کردهای ایران... پس از پذیرش قطعنامه آتش‌بس ۵۹۸ سازمان ملل توسط ایران در ماه ژوئیه و حمله ارتش آزادیبخش جدید مجاهدین خلق ایران، مستقر در عراق، به سمت شهر کرمانشاه آغاز شد.»^{۷۸}

در ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸ (۲۱ مهر ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران گزارش مقدماتی را منتشر کرد که به تفصیل در بخش ۲ در بالا به آن پرداخته شد. نگرانی‌های موجود در مورد «گزارش‌های اخیر مبنی بر تجدید موج اعدام‌ها در فاصله بین ژوئیه تا سپتامبر ۱۹۸۸»^{۷۹} را منعکس می‌کرد. در این گزارش آمده بود که بر اساس اطلاعات دریافتی نماینده ویژه سازمان ملل در سپتامبر ۱۹۸۸، «تعداد زیادی از زندانیان، اعضای گروه‌های مخالف، در ماه‌های ژوئیه، اوت و اوایل سپتامبر ۱۹۸۸ اعدام شده‌اند.»^{۸۰}

^{۷۴} گزارشگر ویژه اس. آیمس ویکو، اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد. E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en، p. ۲۸. صفحه ۲۸، پاراگراف ۱۴۲؛ همچنین نگاه کنید به «گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران»، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد. الف/۷۰۵/۴۳، پاراگراف ۶۹. digitallibrary.un.org/record/۴۹۹۳۵?In=en. توجه داشته باشید که سند اول ۲۶ اوت ۱۹۸۸ و سند دوم ۲۴ اوت ۱۹۸۸ را به عنوان تاریخی که گزارشگر ویژه نامه خود را ارسال کرده ذکر می‌کند.

^{۷۵} آسوشیتد پرس، House Members Make Appeal to UN For Political Prisoners in Iran، ۲۰ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۷۶} خبرگزاری رویترز، US congressmen urge UN probe of executions in Iran، ۲۱ سپتامبر ۱۹۸۸.

^{۷۷} گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد A/۴۳/۷۰۵.

^{۷۸} تایمز، Wave of executions as Iran turns on dissenters، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸. www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/۴۳/۷۰۵. پاراگراف ۱۰.

^{۷۹} گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد A/۴۳/۷۰۵.

^{۸۰} گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد A/۴۳/۷۰۵. پاراگراف ۸۰.

^{۸۱} گزارش مقدماتی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر، ۱۳ اکتبر ۱۹۸۸، سند سازمان ملل متحد A/۴۳/۷۰۵. پاراگراف ۴۷.

در ۲۰ اکتبر ۱۹۸۸ (۲۸ مهر ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل یک اقدام فوری دیگری منتشر کرد که در آن گفته شده بود «اظهارات آیت‌الله منتظری، قائم مقام آیت‌الله خمینی، در نشست سالانه انجمن دانشجویان مسلمان که در اوایل این ماه برگزار شد و روزنامه بریتانیایی ایندپندنت در ۱۵ اکتبر ۱۹۸۸ در مورد آن گزارش داد، وقوع موجی از اعدام‌های سیاسی در ماه‌های اخیر را مورد تأیید قرار می‌دهد.» گزارش شده بود که آیت‌الله منتظری عنوان کرده: «مردم از اینجانب شکایت کرده‌اند که بستگانشان در حین گذراندن حبس کوتاه‌مدت برای جرایم سیاسی، بی‌هیچ توضیحی اعدام شده‌اند.» عفو بین‌الملل نوشت که «به نظر می‌رسد ممنوعیت ملاقات خانواده‌ها با زندانیان سیاسی هم‌چنان ادامه دارد، مسأله‌ای که به دست آوردن اطلاعات دقیق‌تر در مورد میزان اعدام‌ها را غیرممکن می‌سازد»، اما اضافه کرد که این سازمان «به این باور رسیده است که تعداد بسیار قابل توجهی اعدام‌های سیاسی در طی ده هفته‌ی اخیر در ایران صورت گرفته است.»^{۸۱} عفو بین‌الملل بار دیگر اعضای خود را بسیج کرد تا به عبدالکریم موسوی اردبیلی و حسن ابراهیم حبیبی اعتراض‌هایشان را ارسال کرده و «خواهان توقف اعدام‌های سیاسی» و «از سرگیری ملاقات‌های خانوادگی با زندانیان سیاسی» شوند.^{۸۲} رونوشتی از این درخواست‌ها برای نمایندگان دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در کشورهای مختلف نیز ارسال شد.

نوامبر ۱۹۸۸

در ۸ نوامبر ۱۹۸۸ (۱۷ آبان ۱۳۶۷)، سازمان عفو بین‌الملل یک اقدام فوری دیگر منتشر کرد که در آن نگرانی‌ها درباره «تعداد قابل توجهی از اعدام‌های سیاسی در ایران در سه ماه گذشته» را تکرار کرد. این اقدام فوری بیان کرد:

«ممنوعیت ملاقات اعضای خانواده‌ها با بستگان زندانی‌شان همچنان تعیین رقم دقیق اعدام‌های صورت گرفته را دشوار می‌کند. برخی از گروه‌های اپوزیسیون آمار اعدام‌شدگان را بیش از ۲۰۰۰ نفر می‌دانند در حالی که طیف وسیعی از مخالفان بر سر این نکته توافق دارند که صدها اعدام صورت گرفته است... گزارش‌هایی از شاهدان به دست آمده مبنی بر کشف تعداد زیادی اجساد دفن‌شده در گورهای کم‌عمق در منطقه‌ای از قبرستان بهشت زهرا تهران که معمولاً برای دفن زندانیان سیاسی اعدام‌شده مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین گزارش‌هایی از دیگر نقاط ایران دریافت شده است.»^{۸۳}

در ۹ نوامبر ۱۹۸۸ (۱۸ آبان ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد اعدام‌های شتابزده و خودسرانه نامه‌ای به دولت ایران ارسال کرد و در آن تکرار کرد «ادعا شده که از ژوئیه ۱۹۸۸، تعداد زیادی از زندانیان در مناطق مختلف کشور بدون محاکمه و یا پس از محاکمه‌های شتابزده اعدام شده‌اند. گفته شده قربانیان شامل اعضا و هواداران سازمان‌ها و گروه‌های مخالف دولت و همچنین زندانیان گرد بوده‌اند.»^{۸۴} گزارشگر ویژه «درخواست دریافت اطلاعات کرد در مورد وقوع ادعایی اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه و به ویژه اطلاعات درباره روند قانونی منتهی به اعدام‌های ادعایی.»^{۸۵}

در ۱۰ نوامبر ۱۹۸۸ (۱۹ آبان ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل، با انتشار یک فراخوان اقدام فوری دیگر اعلام کرد که «از ماه ژوئیه، گزارش‌هایی مبنی بر اعدام صدها زندانی سیاسی دریافت کرده است، از جمله زندانیانی که ظاهراً حکم زندان‌شان به اعدام تغییر داده شده است». این سازمان همچنین برای اولین بار گزارش داد که «ممنوعیت ملاقات با خانواده‌های زندانیان سیاسی ... اکنون تا حدی برداشته شده است، [اما] بسیاری از

^{۸۱} عفو بین‌الملل، Iran: Further information on UA ۲۳۵/۸۸ - Iran: Death penalty: Political executions, ۲۰ اکتبر ۱۹۸۸ (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۱۷/۸۸).

^{۸۲} همان منبع بالا.

^{۸۳} همان منبع بالا.

^{۸۴} اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، گزارش گزارشگر ویژه، آقای اس. آیمس ویکو، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، In=en، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en، صفحه ۲۸، پاراگراف ۱۴۶.

^{۸۵} اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، گزارش گزارشگر ویژه، آقای اس. آیمس ویکو، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، In=en، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en، صفحه ۲۸، پاراگراف ۱۴۷.

خانواده‌ها هنوز اجازه ملاقات با بستگان زندانی‌شان را ندارند.^{۸۶} این سازمان بار دیگر اعضای خود را بسیج کرد تا درخواست‌هایشان را برای عبدالکریم موسوی اردبیلی و حسن ابراهیم حبیبی (و رونوشتی از آن را برای نمایندگان دیپلماتیک ایران در خارج از کشور) ارسال کنند و «در مورد جزئیات مراحل صدور و تصویب احکام اعدام پرسش کنند؛ پایان دادن به اعدام‌های سیاسی در ایران را مطالبه کنند؛ [و] خواستار این شوند که همه زندانیان سیاسی در ایران اجازه ملاقات با خانواده‌هایشان را پیدا کنند.»

در ۱۱ و ۱۵ نوامبر ۱۹۸۸ (۲۰ و ۲۴ آبان ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه با ارسال تلگراف‌هایی به دولت جمهوری اسلامی ایران، خواستار صدور اطلاعاتی درباره سرنوشت ده‌ها نفری شد که اسامی آنها به سازمان ملل گزارش شده بود، و با تأکید بر این که «ادعاهایی مبنی بر این که از ژوئیه ۱۹۸۸ به این سو تعداد زیادی از زندانیان که گفته می‌شود عضو یا هوادار گروه‌ها یا سازمان‌های مخالف دولت بوده‌اند، اعدام شده‌اند.»^{۸۷}

بین ۱۷ و ۲۹ نوامبر ۱۹۸۸ (۲۶ آبان و ۸ آذر ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل چهار اقدام فوری دیگر منتشر کرد و نگرانی‌هایش در مورد اعدام مخفیانه صدها تن از مخالفان سیاسی، از جمله زندانیان عقیدتی، را منعکس کرد و اسامی ده‌ها نفری که پرونده‌هایشان در اختیار سازمان قرار گرفته بود که بیم آن می‌رفت اعدام شده یا در معرض خطر اعدام قرار داشته باشند را منتشر کرد. این سازمان اعضای خود را برای ارسال درخواست به مراجع مختلفی از جمله عبدالکریم موسوی اردبیلی و حسن ابراهیم حبیبی، رئیس جمهور وقت سیدعلی خامنه‌ای و رئیس مجلس وقت علی اکبر هاشمی رفسنجانی بسیج کرد. رونوشتی از این نامه‌ها برای نمایندگان دیپلماتیک ایران در کشورهای مختلف نیز ارسال شد.

در ۲۸ نوامبر ۱۹۸۸ (۷ آذر ۱۳۶۷)، خبرگزاری رویترز گزارش داد که دو ایرانی مقیم آلمان غربی که برادرانشان «از جمله اعدام‌شدگان در ایران در سه ماه گذشته بودند... از هانس دیتربش گنشر، وزیر امور خارجه، درخواست کرده بودند تا اعدام‌های ادعایی را طی بازدید رسمی دو روزه‌شان از ایران که یکشنبه شب [۲۷ نوامبر ۱۹۸۹] آغاز شد با مسئولان ایرانی مطرح کنند.» این مقاله به «گزارش سازمان ملل متحد که اوایل ماه جاری منتشر شده بود اشاره کرد [که] در آن ادعاهایی مبنی بر انتقال ۸۶۰ جسد "زندانی سیاسی اعدام‌شده" در طی سه روز در ماه ژوئیه از زندان اوین تهران به گورستان مطرح شده بود.»^{۸۸}

دسامبر ۱۹۸۸

بین ۱ تا ۲۲ دسامبر ۱۹۸۸ (۱۰ آذر و ۱ دی ۱۳۶۷)، سازمان عفو بین‌الملل هفت اقدام فوری دیگر برای آگاهی‌رسانی از اعدام مخفیانه صدها زندانی سیاسی مخالف رژیم، از جمله زندانیان عقیدتی، منتشر کرد و فهرستی از نام‌های کسانی تهیه کرد که گمان برده می‌شد اعدام شده‌اند یا در معرض خطر اعدام قرار دارند.^{۸۹} هم‌چون اقدامات فوری پیشین، درخواست‌ها به عبدالکریم موسوی اردبیلی و حسن ابراهیم حبیبی و همین‌طور سیدعلی خامنه‌ای، علی اکبر هاشمی رفسنجانی و علی اکبر ولایتی ارسال شد. هم‌چنین رونوشت این درخواست‌ها به نمایندگان دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در کشورهای مختلف فرستاده شد.

^{۸۶} عفو بین‌الملل، Iran: Further Information on UA ۲۳۵/۸۸ – Iran: Political executions (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۲۱/۱۹۸۸).

^{۸۷} اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، گزارش گزارشگر ویژه، آقای اس. آیمس ویکو، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴.

^{۸۸} رویترز، Iranians appeal to Genscher, allege political executions، ۲۸ نوامبر ۱۹۸۸.

^{۸۹} عفو بین‌الملل، Iran: Further information on UA ۳۱۷/۹۹ and follow up – fear of execution (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۲۸/۱۹۸۸)، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴. Iran: Follow-up to medical letter-writing action – Iran: Mass execution of political prisoners including Drs Ahmad Danesh and Borsu Bagheri (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۴/۱۹۸۸)، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴. Iran: Fear of execution (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۴/۱۹۸۸)، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴. Iran: Fear of execution (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۴/۱۹۸۸)، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴. Iran: Fear of execution (شماره شناسه: MDE ۱۳/۰۳۴/۱۹۸۸)، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۵، <https://digitallibrary.un.org/record/۵۶۱۸۹?In=en>، صفحه ۲۸، پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴.

بین ۱ تا ۲۳ دسامبر ۱۹۸۸ (۱۰ آذر و ۲ دی ۱۳۶۷)، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه نیز ۵ تلگراف به دولت ایران ارسال کرد که در آنها به «ادعاهایی مبنی بر این که از ژوئیه ۱۹۸۸، تعداد زیادی از زندانیان که گفته می‌شود عضو یا هوادار گروه‌ها یا سازمان‌های مخالف دولت هستند، اعدام شده‌اند» اشاره شد و در ادامه در مورد سرنوشت حدود ۱۲۰ زندانی که بیم آن می‌رفت اعدام شده یا معرض خطر اعدام باشند پرس‌وجو شده بود.^{۹۰}

در ۸ دسامبر ۱۹۸۸ (۱۷ آذر ۱۳۶۷)، مجمع عمومی سازمان ملل قطعنامه‌ای صادر کرد که در آن ابراز «نگرانی شدید [شده بود] از اینکه موج جدیدی از اعدام‌ها در فاصله بین ژوئیه تا سپتامبر ۱۹۸۸ رخ داده که در طی آن تعداد زیادی از افراد به دلیل اعتقادات سیاسی‌شان جان‌شان را از دست داده‌اند»^{۹۱}.

در ۱۳ دسامبر ۱۹۸۸ (۲۲ آذر ۱۳۶۷)، عفو بین‌الملل همچنین مقاله توجیهی و بیانیه مطبوعاتی مورد بحث در بخش ۲ (بالا) را منتشر کرد که در آن گفته شده بود «شواهد اعدام‌های دسته‌جمعی اکنون غیرقابل انکارند» و «اطلاعاتی در مورد بیش از ۳۰۰ نفر دریافت شده که از ماه ژوئیه به این سو اعدام شده‌اند، اما تقریباً قطعی است این فقط "نوک کوه یخ" است و آمار واقعی می‌تواند نزدیک به هزاران اعدام باشد». این سازمان اطلاعات دقیقی درباره مشخصات قربانیان اعدام، پنهان کردن سرنوشت یا محل نگهداری آنها از نزدیکانشان، دفن اجساد آنها در گورهای دسته‌جمعی کم‌عمق و بدون نام‌ونشان، و هشدارهای داده‌شده [به خانواده‌ها] علیه برگزاری هرگونه عزای عمومی منتشر کرد.

در ۱۵ دسامبر ۱۹۸۸ (۲۴ آذر ۱۳۶۷)، پارلمان اروپا قطعنامه‌ای صادر کرد که در آن اعلام کرد «از گزارش‌های مبنی بر اینکه هزاران مخالف... در طول چهار ماه گذشته در ایران اعدام شده‌اند، وحشت‌زده شده است».^{۹۲} این قطعنامه از مقامات ایران خواست که اعدام‌ها را فوراً متوقف کرده و «رویکردی اتخاذ شود تا تیمی از ناظران بین‌المللی بتوانند برای بازدید از زندان‌ها و تحقیق در مورد اعدام‌های گزارش‌شده [به ایران] اعزام شوند».

ژانویه ۱۹۸۹

در ۶ بهمن ۱۳۶۷ (۲۶ ژانویه ۱۹۸۹)، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران گزارشی را منتشر کرد که در آن به «انکار جهانی موج اعدام‌ها»^{۹۳} توسط مقامات ایران اشاره کرده و ادعاهای آنها که کشتارها در جریان حمله مسلحانه مجاهدین خلق صورت گرفته است را به چالش کشید. گزارشگر ویژه نوشت:

«گزارشگر ویژه در گزارش مقدماتی خود [به تاریخ اکتبر ۱۹۸۸] به اطلاعاتی که در سپتامبر ۱۹۸۸ دریافت کرده بود اشاره کرد، اطلاعاتی مبنی بر این که تعداد زیادی از زندانیان متعلق به گروه‌های اپوزیسیون مختلف در ماه‌های ژوئیه، اوت و سپتامبر ۱۹۸۸ اعدام شده‌اند. از آن تاریخ، گزارشگر ویژه به شکلی مداوم گزارش‌های متعدد درباره‌ی موجی از اعدام‌های زندانیان سیاسی دریافت کرده است. این گزارش‌ها از منابع مختلفی به دست آمده‌اند، از جمله سازمان‌های غیردولتی که نقش مشورتی در همکاری با شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل داشته و سایر نهادهایی که مستقیماً درباره موج اعدام‌های ادعایی نگران بوده‌اند. علاوه بر این، گزارشگر ویژه صدها درخواست و نامه از اشخاص مختلف در سراسر جهان از جمله نمایندگان پارلمان در استرالیا، فرانسه، آلمان، ایرلند، و بریتانیا و اعضای پارلمان اروپا از چندین کشور، و مسئولان

^{۹۰} اعدام‌های شتابزده یا خودسرانه، گزارش گزارشگر ویژه، آقای اس. آی‌مُس ویکو، ۶ فوریه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل E/CN.4/1989/25، In=en، <https://digitallibrary.un.org/record/56189?In=en>، صفحه ۲۸. پاراگراف‌های ۱۴۲، ۱۴۴.

^{۹۱} مجمع عمومی سازمان ملل متحد، «وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران»، A/RES/43/137، A/RES/43/137، www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/43/137، پاراگراف ۵.

^{۹۲} پارلمان اروپا، قطعنامه مشترک جایگزین اسناد B 2-1127 و 1149/88، ۱۵ دسامبر ۱۹۸۸.

^{۹۳} نمایند ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.4/1989/26، digitallibrary.un.org/record/55465?In=en، پاراگراف ۶۸.

اتحادیه‌های کارگری و کلیسا دریافت کرد که نگرانی عمیق خود را از موج اعدام‌های گزارش شده ابراز کرده و خواستار اقدام سازمان ملل برای توقف این گونه اعدام‌ها شدند.

تعداد دقیق قربانیان موج اخیر اعدام‌های ادعا شده گزارش نشده است. گزارشگر ویژه بیش از ۱۰۰۰ نام دریافت کرده است (به پیوست مراجعه کنید)، اما ادعا شده که به احتمال زیاد تعداد قربانیان به چندین هزار نفر برسد...

بسیاری از افرادی که گفته می‌شود اعدام شده‌اند، چندین سال را در حبس بوده‌اند، در حالی که برخی دیگر زندانیان سابق بوده که دوباره دستگیر و سپس اعدام شده‌اند. به همین دلیل بعید به نظر می‌رسد که این افراد در فعالیت‌های خشونت‌آمیز علیه حکومت، مانند شرکت در حمله ارتش آزادیبخش ملی به مناطق غربی جمهوری اسلامی ایران در ژوئیه ۱۹۸۸، نقشی داشته‌اند...

تکذیب سراسری موج اعدام‌ها که گویا از ژوئیه تا سپتامبر سال گذشته صورت گرفته و بنا به اطلاعات اخیر در اکتبر، نوامبر و دسامبر ۱۹۸۸ هم ادامه داشته، برای بی‌اساس دانستن ادعاهای مطرح شده کافی نیست. در چارچوب روال‌های معمول برای نظارت بین‌المللی بر حقوق بشر، ادعاهای مشخص باید پس از طی مسیری مشخص رد شوند. بنابراین، برای روشن‌شدن حقایق، پاسخ‌های مبتنی بر استنتاج منطقی لازم است. شکی نیست که در ژوئیه ۱۹۸۸ گروه‌های شورشی ایرانی به خاک ایران حمله‌ای صورت داده‌اند و نبردهای خونینی در شهرها و روستاهای مرزی با عراق در گرفته است. با این حال، خبرهای دریافتی از اعدام‌های ادعایی از چندین منبع، از جمله سازمان‌های غیردولتی و گزارش‌های رسانه‌ای، به اعدام‌های شتابزده در مکان‌هایی اشاره می‌کند که در محدوده‌ی تأثیر و وقوع عملیات نظامی قرار نداشته‌اند. بسیاری از شکایات حاوی اسامی [اعدام‌شدگان]، مکان و تاریخ اعدام‌های مطرح می‌شوند و در برخی از موارد آنها به افرادی اشاره دارند که مدت‌ها قبل از وقایع مذکور [حمله مسلحانه مجاهدین خلق] دستگیر شده و یا زندانیان سابق بوده‌اند که مجدداً دستگیر شده‌اند. این ادعاها، مطابق با رویه بین‌المللی، شایسته تحقیقات دقیق و دریافت اطلاعات از دولت مربوطه می‌باشند. به طور مشخص، این انتظار می‌تواند وجود داشته باشد که سطح رعایت استانداردهای محاکمه عادلانه در یکایک پرونده‌های [اعدام] بررسی شده و نتیجه تحقیق گزارش داده شود.^{۹۴}

^{۹۴} نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، Report on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran، ۲۶ ژانویه ۱۹۸۹، سند سازمان ملل متحد، E/CN.۴/۱۹۸۹/۲۶. پاراگراف‌های ۱۸-۱۵، ۶۸، ۷۲. digitallibrary.un.org/record/۵۵۴۶۵?ln=en